European Commission

PRIROČNIK EU

O ŽRTVAH TERORIZMA

Strokovno središče EU za žrtve terorizma

Januarja 2021

Strokovno središče EU za žrtve terorizma (EUCVT) je ustanovila in ga vodi Evropska komisija. Naloge EUCVT izvaja konzorcij, ki ga vodi organizacija Victim Support Europe in ki vključuje ARQ National Psychotrauma Centre, Association française des Victimes du Terrorisme in Fondation Lenval

IZJAVA O OMEJITVI ODGOVORNOSTI

Ta dokument je bil pripravljen za Evropsko komisijo, vendar izraža le mnenja avtorjev, Komisija pa ne prevzema odgovornosti za morebitno uporabo informacij iz tega dokumenta.

Victim Support Europe

ARQ National Psychotrauma Centre

AfVT Association française des Victimes du Terrorisme

Fondation Lenval pour les enfants, depuis 1888

PRIROČNIK EU O ŽRTVAH TERORIZMA

UVOD

TERORISTIČNI NAPADI

POTREBE ŽRTEV

1. PRAVICE ŽRTEV TERORIZMA

1.1 Žrtev terorizma – opredelitev in vpliv

1.2 Pravice žrtev do dostopa do informacij

1.3 Pravice žrtev do dostopa do storitev za podporo žrtvam

1.4 Pravice žrtev do dostopa do sodnega varstva – procesne pravice

1.5 Pravice žrtev do zaščite

1.6 Pravice žrtev do zaščite: sekundarna viktimizacija

1.7 Pravice žrtev do zaščite: zasebnost

1.8 Pravice žrtev v zvezi z dostopom do odškodnine

2. OBRAVNAVANJE POSEBNIH SKUPIN ŽRTEV

2.1 Čezmejne žrtve

2.2 Otroci

3. ORGANIZIRANJE PODPORE

3.1 Priprava in organizacija podpore žrtvam terorističnih napadov

3.2 Identifikacija žrtev in informacije o žrtvah

3.3 Organizacije za podporo žrtvam terorizma

4. EUCVT

UVOD

V zadnjem času nad Evropsko unijo in preostalim svetom visi grožnja terorizma. Skoraj redni primeri terorističnih napadov – bodisi napadov samomorilskih napadalcev bodisi napadov z drugimi sredstvi – so popolnoma pretresli družbo, predvsem zato, ker se državljani EU pogosto znajdejo sredi takšnih dogodkov zunaj domačih meja in celo zunaj meja EU. Na okrevanje žrtev terorističnih napadov lahko vpliva način, kako se vlade, organizacije in posamezniki odzovejo na sam napad ter kakšne podpore so žrtve deležne po napadu.

Splošni okvir pravic žrtev terorizma predstavljajo direktiva o pravicah žrtev v povezavi z določbami direktive o boju proti terorizmu (poglavje V) in direktive o odškodnini. Z direktivo o boju proti terorizmu so vzpostavljene službe, ki podpirajo žrtve terorizma v skladu z njihovimi posebnimi potrebami, s čimer navedena direktiva presega direktivo o pravicah žrtev. Države članice EU so zavezane s temi akti, prenesti jih morajo v nacionalno zakonodajo in zagotoviti, da se uporabljajo v praksi. Pri tem mora vsaka država članica oceniti, kako izvajati te določbe, da se zagotovi primernost ukrepov za določene razmere/nacionalne okoliščine.

Cilj tega priročnika je pomagati pri praktičnem izvajanju obstoječe zakonodaje EU na podlagi izkušenj z odzivi na prejšnje teroristične napade.

Ciljna skupina in vsebina

Ciljno bralstvo tega priročnika so oblikovalci politik in vodje služb za podporo, zaposleni v vladnih službah, nevladnih organizacijah, organizacijah prvih reševalcev ter pri ponudnikih podpore na drugi ravni na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Struktura priročnika

Poglavje 1 Priročnika se osredotoča na pravice žrtev terorizma. Začne se z uvodom o obsegu pravic žrtev na podlagi pravil EU, nato so opredeljene potrebe žrtev, povezane s temi pravicami, na koncu pa so navedene dodatne informacije, med katerimi so dobre prakse glede tega, kako je mogoče posebne pravice uspešno izvajati in uporabljati v skladu s posebnimi potrebami žrtev terorizma.

V poglavju 2 Priročnika sta obravnavani dv e posebni skupini: čezmejne žrtve in otroci.

Poglavje 3 se osredotoča na praktične vidike organiziranja podpore za žrtve po terorističnem napadu.

Nazadnje, v poglavju 4 so opisane dejavnosti Strokovnega središča EU za žrtve terorizma, navedeni pa so tudi njegovi kontaktni podatki.

Priročniku je dodana ločena Priloga, ki se osredotoča na kroge vpliva po terorističnem napadu, psihosocialno in psihološko podporo, priznanje in spomin. Čeprav te teme niso neposredno povezane s pravicami žrtev terorizma, kot so opredeljene v treh zgoraj navedenih direktivah, nedavni napadi odpirajo vse več vprašanj, na katera je treba odgovoriti po napadu (in po možnosti že v pripravljalni fazi).

Dodatna literatura:

- **O pravicah:**
  - direktiva o pravicah žrtev
  - direktiva o boju proti terorizmu
  - direktiva o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj
- **O potrebah:**
  - Ivanković, A., Altan, L., Verelst, A. (2017) How can the EU and Member States better help victims of terrorism?
- **O psihosocialni podpori:**
  - Vicente Colomina, Aída de (2019) Victims of Terrorism Quality Assistance Guide
- **O pravni pomoči:**
  - Victim Support Europe, APAV (2019) VOCIARE Synthesis Report
- **O organizacijah žrtev terorizma:**
  - RAN (2017) The power of victims of terrorism: how to give support
- **O priznanju žrtev in uporabni podatki:**
  - MEP Maité Pagazaurtundúa (2019) le livre blanc et noir du terrorisme en Europe

TERORISTIČNI NAPADI

Terorizem se neprestano razvija s spreminjanjem storilcev, metod in tarč. Značilnosti napada bodo vplivale na stopnjo odziva ter na učinek napada na žrtve in povezane lokalne, regionalne, nacionalne in mednarodne skupnosti.

Ključne značilnosti

Vplivne ključne značilnosti vključujejo:

- obseg (ena žrtev ali veliko število žrtev)
- lokacijo (odprto ali zaprto okolje; ena ali več točk napada)
- časovni okvir (nekaj ur ali zaporedni dnevi, podnevi/ponoči/med prometno konico)
- uporabljeno orožje
- ciljne skupine
- stopnjo organiziranosti teroristov.

Ne glede na značilnosti napada so potrebne temeljite priprave, da se zagotovi krizno upravljanje v skladu s pravili EU o pravicah žrtev.

Obseg

Obseg napada (število mrtvih ali ranjenih) se razlikuje od dogodka do dogodka. V napadu v Halleju leta 2019 sta bili dve osebi ubiti in dve osebi hudo poškodovani, v Barceloni leta 2017 je bilo 15 mrtvih in 131 poškodovanih, v Parizu leta 2015 pa je bilo ubitih 130 ljudi in 368 ranjenih. Večje kot je število žrtev, več sredstev je potrebnih v fazi odziva na izredne razmere (npr. bolnišnične postelje) in dolgoročno (npr. v kazenskih postopkih, strokovne službe za duševno zdravje, posredovalci informacij in ponudniki podpore). Večji kot je napad, bolj bo medijska pozornost osredotočena na žrtve, njihove družine in družbo.

Lokacija

V nedavni preteklosti so bili napadi večinoma osredotočeni na eno samo lokalno območje. Toda v Parizu novembra 2015 je bilo v kratkem času izvedenih šest ločenih napadov na različnih lokacijah. Zaradi več lokacij v zaprtih prostorih in na prostem ter števila žrtev je nastal kaos: za identifikacijo žrtev in zavarovanje posameznih lokacij je bilo potrebno zapleteno upravljanje različnih vpletenih služb.

Časovni okvir

V primeru več povezanih terorističnih napadov se je vsak naslednji napad običajno zgodil v roku nekaj ur po prvem napadu. Vendar je napadu v Barceloni 17. avgusta 2017 naslednji dan sledil napad v Cambrilsu, približno 100 kilometrov južno od Barcelone. V Aziji ter na Bližnjem in Srednjem vzhodu so bili naslednji napadi načrtovani tako, da so zajeli prve reševalce in pomočnike.

Orožje

Bombe niso edino orožje, ki ga uporabljajo teroristi, temveč tudi zapeljejo tovornjake skozi množico, sestrelijo letala z izstrelki, uporabljajo samomorilske jopiče, nože, strelno orožje, kemična, biološka, radiološka ali jedrska (KBRJ) sredstva. Vsako orožje ima drugačen vpliv na žrtve in zahteva drugačen odziv: napad s tovornjakom v Nici je na primer sprožil nov pristop k opredelitvi žrtev, upravičenih do odškodnine, francoska vlada pa je okrog lokacije napada začrtala cone, da bi lažje oblikovala sezname žrtev.

Ciljne skupine in organizacija

Teroriste k napadom spodbujajo različne ideologije, na primer antisemitizem (Halle, Nemčija, leta 2019), džihadizem (London, Združeno kraljestvo, leta 2019), desničarski ekstremizem (Hanau, Nemčija, leta 2020) itd. V

poročilu Europola o stanju in trendih na področju terorizma (TE-SAT) so poleg nove skupine napadov, ki jih izvajajo neformalne organizacije ali posamični teroristi, naštete džihadistične, etnonacionalistične in separatistične, levičarske in anarhistične, desničarske terористične skupine in terористične skupine, osredotočene na eno samo vprašanje.

Kibernetski terorizem

Za terористične namene je mogoče uporabiti tudi internet, in sicer z grožnjami posameznikom, organizacijam ali vladam z nasiljem, ki lahko povzroči telesne poškodbe ali smrt, ali z obsežnim motenjem računalniških omrežij. Te oblike terorizma v tem priročniku niso izrecno obravnavane. Vendar so priprave na take napade in podpora žrtvam takih napadov podobne kot pri fizičnih terористičnih napadih.

Dodatna literatura

- Europol (2020) TE-SAT Report
- Institute for Economics and Peace (2019) Global terrorism index

POTREBE ŽRTEV

Kot je navedeno v uvodni izjavi 27[1] direktive o boju proti terorizmu, bi morale države članice sprejeti ukrepe za zaščito, podporo in pomoč po meri posebnih potreb žrtev terorizma v skladu z direktivo o pravicah žrtev in kakor je dodatno določeno v direktivi o boju proti terorizmu.

Uvodna izjava 16 direktive o pravicah žrtev se posebej nanaša na potrebe žrtev terorizma, ki so utrpele fizične poškodbe ali duševne bolečine zaradi napadov, katerih dejanski namen je bil škodovati družbi. Zato bi jim bilo zaradi posebnega značaja kaznivega dejanja zoper njih morda treba nameniti posebno pozornost, podporo in zaščito. Države članice bi morale upoštevati potrebe žrtev terorizma in bi si morale prizadevati za zaščito njihovega dostojanstva in varnosti.

Ravni potreb

Da bi razumeli potrebe žrtev terorizma, je pomembno razumeti, da obstajajo različne ravni potreb. Prva raven so potrebe vseh žrtev kaznivih dejanj. Druga raven so posebne potrebe zaradi narave terorističnega napada. Tretja raven potreb je odvisna od osebnih in okoljskih dejavnikov posamezne žrtve.

Nujna podpora v skladu s potrebami žrtev takoj po terorističnem napadu je bistvenega pomena: preživeli morajo biti na varnem, dobiti nujno medicinsko – in psihološko – pomoč, hrano in pijačo.

[1] V skladu s pravom EU so v uvodnih izjavah navedene dodatne informacije in razlogovanje za vključitev določenih členov v zakonodajne akte.

Nenujne potrebe vseh žrtev kaznivih dejanj se delijo v pet glavnih kategorij:

Potrebe žrtev terorizma

Potem ko je bila žrtvam terorizma nudena nujna pomoč, se lahko ocenijo njihove specifične potrebe v skladu z zgoraj navedenimi petimi kategorijami. Te potrebe se lahko razlikujejo od potreb žrtev drugih naklepnih kaznivih dejanj ali so intenzivnejše od njih:

1. priznanje in spoštovanje: kot žrtev terorizma.
2. podpora: zdravstvena nega, specializirana pomoč po psihološki travmi, informacije, praktična pomoč, pravna pomoč, komunikacijska (medijska) podpora, vzajemna podpora itd.
3. zaščita: fizična zaščita, zaščita pred sekundarno viktimizacijo.
4. dostop do sodnega varstva: varno sodelovanje v kazenskem postopku.
5. odškodnina in vrnitev v prejšnje stanje: finančna odškodnina in pomoč pri finančnem učinku terorističnega napada. Vrnitev v prejšnje stanje zajema splošno okrevanje in postopke restorativne pravičnosti.

Potrebe posameznikov

Potrebe posameznih žrtev bodo odvisne od njihovih osebnih značilnosti (prejšnja viktimizacija ali stresni življenjski dogodki), (duševnega) zdravja, socialne mreže, socialno-ekonomskega položaja, čezmejnega položaja in dnevnih stresorjev. Te potrebe se bodo s časom spreminjale, zato je za odziv na potrebe žrtev terorizma potreben individualiziran pristop, osredotočen na žrtev.

Dodatna literatura:

- Dolci, L. (2018) A Victimless Crime? A Narrative on Victims of Terrorism to build a case for support
- INVICTM (2018) Symposium Report: Supporting Victims of Terrorism
- RAN (2018) Enhancing the resilience of victims after terrorist attacks

1. PRAVICE ŽRTEV TERORIZMA

1.1 ŽRTEV TERORIZMA – OPREDELITEV IN VPLIV

Direktiva 2012/29/EU določa minimalne standarde na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj. Zanjo se ponavadi uporablja ime direktiva o pravicah žrtev. V direktivi so opisane pravice žrtev in njihovih ožjih družinskih članov do informacij, podpore in zaščite ter procesne pravice v kazenskih postopkih. Direktiva o pravicah žrtev se nanaša na vse žrtve vseh kaznivih dejanj, vendar je posebna pozornost namenjena najbolj ranljivim žrtvam, vključno z žrtvami terorizma. Direktivo o pravicah žrtev dopolnjuje Direktiva (EU) 2017/541 o boju proti terorizmu (zanjo se ponavadi uporablja ime direktiva o boju proti terorizmu).

OPREDELITVE NA PODLAGI PRAVA EU

Žrtev terorizma

V uvodni izjavi 27 direktive o boju proti terorizmu je navedena opredelitev žrtev terorizma, ki je v skladu z opredelitvijo v direktivi o pravicah žrtev.

V členu 2 direktive o pravicah žrtev je žrtev terorizma opredeljena kot:

- fizična oseba, ki je utrpela škodo, vključno s fizično, duševno ali čustveno škodo ali ekonomsko izgubo, ki jo je neposredno povzročilo kaznivo dejanje, ali
- družinski člani osebe, katere smrt je bila neposredno povzročena s kaznivim dejanjem in ki so utrpeli škodo zaradi smrti te osebe.

Družinski člani preživelih žrtev terorizma, kot so opredeljeni v členu 2, imajo v skladu z direktivo o pravicah žrtev pravico do storitev za podporo žrtvam in zaščitnih ukrepov.

Opomba: tisti, ki so preživeli teroristični napad ali jih je ta kako drugače prizadel, ne odobravajo vedno uporabe besede „žrtev“, saj sami sebe kljub hudi travmi ne opredeljujejo kot žrtve, temveč se štejejo za „preživele“, kar tudi so. Vendar bodo iz praktičnih razlogov v tem priročniku vsi vpleteni opredeljeni kot žrtve

Teroristična kazniva dejanja

V členu 3(2) direktive o boju proti terorizmu so teroristična kazniva dejanja opredeljena kot naklepna dejanja, ki lahko zaradi svoje narave ali vsebine resno škodujejo državi ali mednarodni organizaciji, kadar so storjena s ciljem (a) resno ustrahovati prebivalstvo ali (b) nezakonito prisiliti vlado ali mednarodno organizacijo, da neko dejan je stori ali opusti, ali (c) resno destabilizirati ali uničiti temeljne politične, ustavne, gospodarske ali socialne strukture države ali mednarodne organizacije.

Med temi naklepnimi dejanji so (člen 3(1)):

- napadi na življenje osebe, ki lahko povzročijo smrt, ali napadi na telesno celovitost osebe;
- ugrabitev ali jemanje talcev;
- precejšnje uničenje vladnih ali javnih objektov, prevoznega sistema, infrastrukture, javnega kraja ali zasebne lastnine, ki lahko ogrozi življenje ljudi ali povzroči večjo gospodarsko izgubo;
- ugrabitev zrakoplova, plovil ali drugih sredstev tovornega prevoza ali javnih prevoznih sredstev;
- proizvodnja, posest, pridobitev, prevoz, dobava ali uporaba razstreliva ali orožja, vključno s kemičnim, biološkim, radiološkim ali jedrskim orožjem;

- izpust nevarnih snovi ali povzročanje požarov, poplav ali eksplozij, ki lahko ogrozijo življenje ljudi;
- motnja ali prekinitev oskrbe z vodo, elektriko ali drugimi osnovnimi naravnimi viri, ki lahko ogrozijo življenje ljudi;
- nezakonito poseganje v sistem, ki vpliva na pomembno število informacijskih sistemov ali povzroči resno škodo; nezakonito poseganje v sistem ali podatke, storjeno nad informacijskim sistemom kritične infrastrukture (Direktiva 2013/40/EU o napadih na informacijske sisteme).

ali grožnja, da bo storjeno katero od dejanj, navedenih zgoraj.

VPLIV TERORISTIČNIH NAPADOV NA ŽRTVE

Vse žrtve vseh nasilnih kaznivih dejanj imajo fizične, duševne in finančne posledice, vendar vpliv na žrtve, ki so bile prisotne pri terorističnem napadu, vključuje izkušnjo nasilnosti, ki je drugačna od izkušnje nasilnosti drugih žrtev.

Fizične posledice

Teroristi želijo s svojimi napadi povzročiti veliko žrtev, kar nakazuje orožje, ki ga uporabljajo (strelno orožje, razstrelivo). Zato je število smrtnih žrtev v terorističnem napadu razmeroma visoko, poškodbe pa so običajno hude.

Posledice za duševno zdravje

Žrtve po terorističnem napadu doživljajo strah in anksioznost na ravneh, ki ne povzročijo nujno psihičnih težav, lahko pa imajo vedenjske, medosebne in finančne posledice. Žrtvam po terorističnem napadu je pogosto postavljena diagnoza posttravmatskega stresa. Žrtve lahko podoživljajo dogodek, imajo ponavljajoče se in nezaželene moteče misli, se preveč razburijo, postanejo čustveno otopele in/ali se izogibajo dražljajem, ki jih spominjajo na travmatično izkušnjo.

Finančne posledice

Žrtve terorizma lahko utrpijo resne poškodbe, povezane z (večjo) verjetnostjo za razvoj duševne motnje. To pomeni, da bodo stroški, povezani z viktimizacijo, višji (za žrtve, njihovo premoženje, zavarovalnice in/ali vlado).

Prihodnji dogodki

Čeprav je tveganje, da bodo žrtve ponovno udeležene v terorističnem napadu, razmeroma majhno, je njihovo zaznavanje tega tveganja lahko visoko. Posledično lahko žrtve občutijo negotovost, zlasti če trpijo za posttravmatsko stresno motnjo. Zaznano tveganje in prisotnost posttravmatske stresne motnje prispevata k duševnim bolečinam, ki jih je povzročil terorizem.

Rizične skupine

Prejšnja fizična ali psihološka travma, obstoječe duševne motnje, pomanjkanje socialne podpore in nizek socialno-ekonomski status so lahko vzroki za večji psihološki vpliv na žrtve. Otroci in manjšinske skupine so bolj izpostavljeni tveganju za razvoj psihičnih težav. Otroci so ogroženi, kadar so premladi, da bi lahko verbalno izrazili svoje simptome, ali kadar imajo njihovi starši zmanjšano sposobnost, da bi jih podpirali. Manjšinske skupine so bolj ogrožene, kadar je njihova zdravstvena pismenost nizka ali če so podobno travmo doživeli v preteklosti.

Izguba in žalovanje

Nenadna izguba in nasilna smrt bližnjega v terorističnem napadu lahko povzroči zapletene psihološke odzive družinskih članov, ki jih lahko dodatno poslabšajo posebnosti terorističnega napada, na primer identifikacija hudo poškodovanega trupla.

Dodatna literatura:

- Letschert, R.M., Staiger, I., Pemberton, A. (2010) Assisting victims of terrorism: towards a European standard of justice
- Damiani, C., Victime et traumatisme, in Tigrane Tovmassian, L., & Bentata, H. (2013) Le traumatisme dans tous ses éclats, p. 61-70

1.2 PRAVICE ŽRTEV DO DOSTOPA DO INFORMACIJ

OPISANE PRAVICE

Z direktivo o pravicah žrtev je žrtvam zagotovljena pravica do informacij od prvega stika s pristojnim organom (člen 4). To se nanaša na informacije o pomoči, ki je na voljo, zaščiti, vključno z zaščitnimi ukrepi, pravnem svetovanju, pravni pomoči in katerih koli drugih nasvetih, odškodnini, tolmačenju in prevajanju, tem, kako lahko stopijo v stik z osebo, ki obravnava njihovo zadevo in s katero lahko komunicirajo o svoji zadevi.

V členu 3 te direktive je žrtvam zagotovljena pravica razumeti in biti razumljen. Države članice morajo zagotoviti, da komunikacija z žrtvami poteka v enostavnem in dostopnem jeziku, in sicer ustno ali pisno ali v drugi primerni obliki. Pri takšni komunikaciji bi bilo treba upoštevati osebne značilnosti žrtve, vključno z morebitno invalidnostjo ali posebnimi jezikovnimi potrebami.

V členu 24(3)(b) direktive o boju proti terorizmu je navedeno, da bi morala podpora žrtvam vključevati svetovanje in obveščanje glede zadevnih pravnih, praktičnih ali finančnih vprašanj. To vključuje izvajanje pravice do obveščenosti žrtev terorizma s prebivališčem v državi članici, ki ni država članica, v kateri je bilo storjeno teroristično kaznivo dejanje (člen 26).

Države članice bi morale poskrbeti za vzpostavitev celovitega odziva na posebne potrebe žrtev terorizma (uvodna izjava 29 direktive o boju proti terorizmu). Države članice lahko ustanovijo enotno (sproti posodobljeno) spletišče z vsemi potrebnimi informacijami in center za nujno pomoč žrtvam in njihovim družinskim članom, ki zagotavlja psihološko prvo pomoč in čustveno podporo.

S členom 6 direktive o pravicah žrtev je žrtvam zagotovljena pravica do prejema informacij o:

- morebitnih odločitvah, da se preiskava ali ne nadaljuje oziroma se konča ali da kazenski postopek proti storilcu ne bo uveden (člen 6(1)(a));
- pravnomočnih sodbah v postopku (člen 6(2)(a)).

Zgoraj navedene informacije bi morale vključevati obrazložitev ali kratek povzetek razlogov za odločbo, razen v primeru odločitve porote ali odločitve, katere razlogi so tajni;

- času in kraju sojenja ter naravi obtožb zoper storilca (člen 6(1)(b));
- tem, kako se seznaniti s stanjem kazenskega postopka (člen 6(2)(b))..

Pristojni organi so zavezani z odločitvijo žrtev o tem, ali želijo prejemati informacije ali ne, razen če je te informacije treba zagotoviti zaradi upravičenosti žrtve do dejavnega sodelovanja v kazenskem postopku. Države članice žrtvam omogočijo, da svojo odločitev o tem kadar koli spremenijo, nato pa takšno spremembo tudi upoštevajo (člen 6(4)).

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

V praksi je bistveno, da so informacije žrtvam terorizma na voljo kadar koli. Informacije žrtve pomirjajo, jim pomagajo razumeti in sprejemati odločitve ter pripomorejo k njihovemu okrevanju. Zagotavljanje primernih, pravočasnih informacij o terorističnem napadu in njegovih posledicah je pomembno za žrtve in njihove družinske člane.

Državni organi imajo ključno vlogo pri zagotavljanju točnih informacij po napadu. Vladne informacije so učinkovitejše, kadar so usklajene z akterji civilne družbe, medijskimi družbami, družbenimi mediji itd.

Informacije je mogoče razdeliti na:

1. pravice in storitve, ukrepe in pričakovanja – kot se to zahteva s pravili EU;
2. dejanske in aktualne informacije o napadu, trenutnem položaju in stanju bližnjih;
3. obravnavanje napada (vključno s pomirjanjem in psihološkim izobraževanjem o normalnih odzivih in praktičnimi napotki za spodbujanje zdravih navad).

Člen 3 direktive o pravicah žrtev določa, da morajo biti informacije lahko razumljive. Za izpolnjevanje te zahteve bi morale biti informacije na voljo v več oblikah. Medij za distribucijo informacij bi bilo treba skrbno izbrati, zlasti za potencialno ranljive skupine, kot so starejši in otroci.

Zanesljivi viri

Informacije bi morale biti jasne in zanesljive ter bi morale prihajati iz zanesljivih virov. V uvodni izjavi 29 direktive o boju proti terorizmu je priporočeno, naj nacionalni organi ustanovijo spletišče, ki ga lahko dopolnjujejo telefonske številke za pomoč, uradni računi na družbenem omrežju Twitter (policije, župana, mesta itd.). Srednje- do dolgoročne informacije bodo pokrile več tem, od pravnih vprašanj do praktičnih nasvetov glede tega, kako naprej. Informacije o pravicah in storitvah bodo morale biti pogosto ponovljene in na voljo v različnih oblikah, saj se potrebe žrtev in njihova odzivnost na informacije skozi čas spreminjajo. Informacije za žrtve se lahko razširjajo tudi prek posebej vzpostavljenih kanalov: sestankov prebivalcev, zaprtih sestankov za skupine preživelih, direktne pošte, brošur, spletišč ali zaprtih forumov.

Informacijski centri

Priporoča se, da se žrtvam terorizma zagotovi centralizirana, enotna kontaktna točka, ki usklajuje delo vseh, ki sodelujejo pri podpori in zaščiti žrtev. Poleg tega lahko posebno spletišče, na katerem so vse ustrezne informacije, deluje kot storitev „vse na enem mestu“, središče, kjer je ponujenih več storitev (npr. psihosocialne, pravne, zdravstvene in finančne storitve) takoj po napadu, ali je podprto s tako storitvijo. V Franciji in Španiji so taka spletišča ves čas na voljo, Belgija pa ima spletišče za državljane, ki so žrtve terorističnega napada v tujini.

Kmalu po obsežnem terorističnem napadu se lahko družinski člani zberejo blizu mesta incidenta ali drugih podobnih lokacij ter iščejo informacije o svojih bližnjih, ki so bili morda vpleteni. Sprejemni centri za družinske člane in prijatelje ter klicni centri, namenjeni zbiranju in

zagotavljanju informacij ter vzpostavljeni takoj po terorističnem napadu, so zelo učinkoviti pri pomoči tistim, ki čakajo na novice.

V Franciji je medministrska delegacija za podporo žrtvam (DIAV) razvila spletno storitev „vse na enem mestu“ z vsemi informacijami, ki jih potrebujejo žrtve terorizma, zlasti glede ukrepov, ki jih je treba sprejeti po terorističnem napadu. Žrtve se spodbujajo k temu, da izpolnijo spletni obrazec z osebnimi podatki in dokazno dokumentacijo, kar bo olajšalo zahtevo za odškodnino in povračilo stroškov. Te informacije so bile za tujce, udeležene v terorističnih napadih v Franciji, prevedene v angleščino in španščino. DIAV namerava objaviti spletni informativni vodnik za francoske državljane, ki postanejo žrtve terorističnega napada v tujini.

V Španiji žrtvam terorizma informacije in pomoč zagotavlja generalni direktorat za podporo žrtvam terorizma, ki deluje v okviru ministrstva za notranje zadeve. Ta administrativni oddelek, ki deluje kot storitev „vse na enem mestu“ za storitve, se osredotoča izključno na žrtve terorizma in zagotavlja prilagojeno, obširno pomoč žrtvam in njihovim družinam na področju odškodnin in drugih ustreznih pomoči. Poleg tega nacionalno višje sodišče za informacije in podporo žrtvam terorizma, ki deluje v okviru ministrstva za pravosodje, žrtvam svetuje o stanju kazenskega postopka in jim nudi pomoč med sojenjem (vključno s čustveno in terapevtsko podporo, če je potrebno).

V Nemčiji se v primeru terorističnega napada na spletišču pooblaščenca zvezne vlade prikaže specializirano „temno“ spletišče z informacijami, namenjenimi žrtvam določenega napada. To specializirano spletišče je trenutno na voljo le v nemščini, vendar bo v prihodnje na voljo tudi v angleščini.

Dodatna literatura

- Délégation Interministérielle à l’Aide aux Victimes (2020) Rapport d’activité 2018-2019
- Vous êtes victime de terrorisme
- Help after a terrorist attack (na voljo v 9 jezikih)
- Nemčija: spletna lokacija „temnega“spletišča
- Víctimas de terrorismo
- The National High Court’s Office for Information and Support to Victims of Terrorism in Spain - Ministry of Justice
- Guide pour les victimes belges d’une attaque terroriste à l’étranger (NL/FR)
- Evropski portal e-pravosodje: Pravice žrtev kaznivih dejanj v kazenskem postopku – Španija

1.3 PRAVICE ŽRTEV DO DOSTOPA DO STORITEV ZA PODPORO ŽRTVAM

OPISANE PRAVICE

V členu 8 direktive o pravicah žrtev je opisana pravica dostopa do storitev za podporo žrtvam. Člen 8(1) določa, da morajo države članice zagotoviti, da imajo žrtve v skladu s svojimi potrebami dostop do zaupnih storitev za podporo žrtvam. Te storitve morajo biti brezplačne in delovati v korist žrtev, in sicer pred kazenskim postopkom, med njim in ustrezno obdobje po njem. Družinski člani bi prav tako morali imeti dostop do storitev za podporo žrtvam v skladu s svojimi potrebami in obsegom škode, povzročene žrtvi s kaznivim dejanjem. Člen 8(3) določa, da se ta pravica nanaša tudi na specialistične storitve za podporo. Splošne in specialistične službe za podporo žrtvam se lahko vzpostavijo v obliki javnih ali nevladnih organizacij in se lahko organizirajo poklicno ali prostovoljno (člen 8(4)).

Države članice bi morale spodbujati pristojne organe, ki so prejeli prijavo kaznivega dejanja, ali druge zadevne subjekte k napotitvi žrtev k storitvam za podporo žrtvam (člen 8(2)).

V členu 9(1) direktive o pravicah žrtev je navedeno, da bi se morali v okviru storitev za podporo zagotavljati vsaj:

a. informacije, nasveti in podpora, ki so relevantni za pravice žrtev, vključno z načini dostopa do nacionalnih shem odškodnin za poškodbe zaradi kaznivih dejanj, ter njihovo vlogo v kazenskem postopku, vključno s pripravo na udeležbo na sojenju;

b. informacije o zadevnih specialističnih storitvah za podporo ali neposredna napotitev nanje;

c. čustvena in psihološka, če je slednja na voljo, podpora;

d. nasveti o finančnih in praktičnih vprašanjih, ki izvirajo iz kaznivega dejanja;

e. nasveti o grožnji sekundarne in ponovne viktimizacije, ustrahovanja in maščevanja ter o tem, kako ta dejanja preprečiti, razen če se ti nasveti drugače zagotavljajo v okviru drugih javnih ali zasebnih storitev.

Poleg določb direktive o pravicah žrtev se direktiva o boju proti terorizmu bolj neposredno odziva na posebne potrebe žrtev terorizma. V skladu s členom 24 direktive o boju proti terorizmu bi se morale službe za podporo, ki obravnavajo posebne potrebe žrtev terorizma, vzpostaviti v skladu z direktivo o pravicah žrtev in biti na voljo žrtvam terorizma takoj po terorističnem napadu in tako dolgo, kot je potrebno. Takšne službe bi se morale zagotoviti poleg ali kot sestavni del splošnih služb za podporo žrtvam, ki se lahko obrnejo na obstoječe subjekte, ki nudijo specialistično podporo (člen 24(2)).

Službe za podporo so zmožne zagotavljati pomoč in podporo žrtvam terorizma glede na njihove posebne potrebe. Storitve teh služb so zaupne, brezplačne in zlahka dostopne vsem žrtvam terorizma. Vključevati bi morale (člen 24(3)):

a. čustveno in psihološko podporo, kot sta pomoč in svetovanje po travmatični izkušnji;

b. svetovanje in obveščanje glede vsakršnih zadevnih pravnih, praktičnih ali finančnih vprašanj, vključno z uveljavljanjem pravice do obveščenosti žrtev terorizma;

c. pomoč pri zahtevkih za odškodnine za žrtve terorizma, ki jih omogoča nacionalno pravo zadevne države članice.

V uvodni izjavi 29 direktive o boju proti terorizmu je pojasnjeno, da bi morale službe za podporo upoštevati, da se posebne potrebe žrtev terorizma lahko s časom spreminjajo. V zvezi s tem bi morale države članice zagotoviti, da bodo službe za podporo najprej obravnavale vsaj čustvene in psihološke potrebe najbolj ranljivih žrtev terorizma in vse žrtve terorizma obvestile o razpoložljivosti nadaljnje čustvene

in psihološke podpore, vključno s pomočjo in svetovanjem po travmatični izkušnji.

Poleg tega se s členom 24 direktive o boju proti terorizmu od držav članic zahteva, da zagotovijo, da:

- so vzpostavljeni mehanizmi ali protokoli, ki omogočajo aktiviranje služb za podporo žrtvam terorizma v okviru njihovih nacionalnih infrastruktur za ukrepanje v izrednih razmerah (člen 24(4));
- se zagotovi ustrezna zdravstvena oskrba za žrtve terorizma takoj po terorističnem napadu in tako dolgo, kot je potrebno (člen 24(5));
- imajo žrtve terorizma dostop do brezplačne pravne pomoči v skladu s členom 13 direktive o pravicah žrtev, kadar imajo status stranke v kazenskem postopku (člen 24(6));
- se v pogojih in postopkovnih pravilih, v skladu s katerimi imajo žrtve terorizma dostop do brezplačne pravne pomoči v skladu z nacionalnim pravom, odražajo resnost in okoliščine kaznivega dejanja (člen 24(6)).

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Spremembe skozi čas

Proces okrevanja bo za vsako žrtev drugačen, zato se potrebe žrtev spreminjajo skozi čas, pomoč in podpora, ki se zagotavljata, pa morata biti prilagojeni tem spremembam.

Žrtve, še zlasti, če imajo po terorističnem napadu resne (duševne) zdravstvene težave, bodo težko dojemale informacije. Informacije o pomoči in podpori (oziroma organizacijah, ki ju zagotavljajo) bodo bolj učinkovite, če se zagotavljajo ob različnih priložnostih. V idealnem primeru bodo tisti, ki nudijo pomoč, delovali proaktivno: redno vzpostavljanje stika z žrtvami, iskanje načinov in priložnosti, da se povežejo z njimi. Žrtve potrebujejo informacije o storitvah, ki so na voljo, vendar ne bi smele biti prisiljene v njihovo uporabo.

Povpraševanje in ponudba

Prilagajanje ponudbe povpraševanju je lahko zahtevno: država članica je lahko soočena s takojšnjim in precejšnjim povpraševanjem po podpori, kar zahteva sposobnost, da storitve hitro najde in izvede. Načrtovanje in vzpostavljanje infrastrukture za nujno pomoč bo omogočilo usklajevanje z obstoječimi ponudniki podpore v primeru napada.

Dostopnost podpore

Zagotavljanje, da imajo žrtve dostop do podpore, je lahko zahtevno: žrtve se lahko ne zavedajo, katere storitve so na voljo, lahko ne preberejo/poslušajo poslanih sporočil, se morda (še) ne zavedajo, da potrebujejo pomoč, ali morda niso v bližini primernih storitev.

Storitve podpore morajo biti lahko dostopne. Težave glede dostopnosti vključujejo razpoložljivost storitev (delovni čas in/

ali geografska pokritost), jezik (za žrtve iz manjšinskih skupnosti ali drugih držav ali žrtve z nizko stopnjo pismenosti) in dostopnost za invalide, kot določa člen 9 Konvencije ZN o pravicah invalidov (katere podpisnice so EU in vse države članice). Zaradi premagovanja morebitnih ovir bi morala biti žrtvam omogočena uporaba različnih metod podpore (npr. osebno, prek spleta, telefonska številka za pomoč).

Zmanjševanje zapletenosti

Po terorističnem napadu se žrtve znajdejo v kaotičnem okolju, polnem vprašanj, in se ne morejo spoprijeti niti z osnovnimi vsakodnevnimi dejavnostmi. Takrat se nanje obrnejo številne organizacije in od njih pričakujejo, da bodo uredile mnoge administrativne formalnosti. Da bi se kar najbolj zmanjšala bremena žrtev in da bi žrtve prejele pomoč pri spopadanju z zapletenimi vprašanji, je pomembno, da je razpoložljiva pomoč strateško organizirana.

Usmerjevalci žrtev

Določitev „usmerjevalca žrtev“ lahko pomaga zmanjšati kaos za žrtve. Usmerjevalec bo v imenu žrtve stopil v stik z organizacijami, ki želijo zagotoviti podporo, in odgovarjal na njihova vprašanja. Delo z enim usmerjevalcem pomaga zgraditi zaupanje, zmanjša potrebo po tem, da žrtve ponavljajo svojo zgodbo, in zmanjša tveganje za sekundarno viktimizacijo.

Usmerjevalec žrtev lahko upravlja komunikacijo med žrtvami in organi ter pri tem pomaga premostiti vrzeli v podatkih, kar vključuje obveščanje preživelih o njihovih pravicah in možnostih ter pomoč preživelim pri dostopu do podpore. Usmerjevalci žrtev so lahko še posebno v pomoč pri skupnostih, ki jih je težko doseči, ali pri tistih, ki jim tehnologija povzroča težave, kot so starejši in zelo mladi, ali pri tistih, ki imajo težave pri sporočanju čustev. Usmerjevalci žrtev pomagajo pri dostopu do storitev žrtvam z vizualnimi ali fizičnimi motnjami ali motnjami v duševnem razvoju.

Centri za pomoč žrtvam

Po obsežnih terorističnih napadih je koristno vzpostaviti center za pomoč žrtvam: storitev „vse na enem mestu“, kjer lahko žrtve dobijo informacije in podporo.

Če v Franciji napad prizadene veliko število ljudi, se v fazi takojšnjega odziva aktivira Cellule Interministérielle d’Information du Public et d’Aide aux victimes (C2IPAV ali infopublic). Infopublic nudi podporo žrtvam in njihovim družinskim članom takoj po terorističnem napadu. Tesno sodeluje z lokalnimi organi in lokalnimi organizacijami za podporo žrtvam, da se vzpostavi družinski sprejemni center, kjer se žrtve in njihovi družinski člani registrirajo ter po potrebi prejmejo informacije in pomoč, ki jih zagotavljajo socialni delavci, odvetniki in psihologi, specializirani za travmatične dogodke. Dolgoročno bo usklajevanje podpore žrtvam prevzel urad, ki deluje v okviru francoskega ministrstva za pravosodje, Bureau d’aide aux victimes (BAVPA ali urad za podporo žrtvam).

Centralna vladna kontaktna točka

V Nemčiji pooblaščenec zvezne vlade za žrtve in žalujoče svojce žrtev terorističnih kaznivih dejanj, storjenih na nacionalnem ozemlju, deluje kot centralna kontaktna točka za vse prizadete v terorističnem napadu. To vključuje družine žalujočih, poškodovane v napadu (fizično ali psihično) in priče.

Pooblaščenec zvezne vlade po napadu proaktivno stopi v stik z žrtvami in jim ponudi podporo. Žrtve napoti k virom finančne, psihološke in praktične podpore ter najde rešitve, prilagojene potrebam posameznih žrtev. Pooblaščenec zvezne vlade ni na voljo le po terorističnem napadu, temveč tudi na srednji in dolgi rok. Podporo lahko – na primer – ponudi v kazenskem postopku ali žrtve napoti na ustrezne mehanizme finančne ali psihološke pomoči.

Dodatna literatura

- Juen, B. et. al (2016) The comprehensive guideline on mental health and psychosocial support (MHPSS) in disaster settings
- VSE (2018) Behind the Scenes: Family Reception Centre set up for the Victims of the Strasbourg Christmas Market Shooting

1.4 PRAVICE ŽRTEV DO DOSTOPA DO SODNEGA VARSTVA – PROCESNE PRAVICE

OPISANE PRAVICE

Na podlagi direktive o pravicah žrtev se žrtve terorizma lahko oprejo na vrsto procesnih pravic, ki vsaki žrtvi zagotavljajo dostop do sodnega varstva. Med temi pravicami so: pravica do zaslišanja (člen 10), pravica do pravne pomoči (člen 13), pravica do povračila stroškov (člen 14), pravica do odločitve o plačilu odškodnine, naloženem storilcu (člen 16), in pravice žrtev s prebivališčem v drugi državi članici (člen 17).

Države članice bi morale zagotoviti, da so žrtve med kazenskim postopkom zaslišane in da lahko predložijo dokaze. Postopkovna pravila, pod katerimi so žrtve lahko zaslišane in pod katerimi lahko predložijo dokaze, se določijo z nacionalnim pravom (člen 10 direktive o pravicah žrtev).

Države članice bi morale zagotoviti, da imajo žrtve dostop do pravne pomoči, kadar imajo status stranke v kazenskem postopku. Pogoji ali pravila za dostop žrtev do pravne pomoči se določijo z nacionalnim pravom (člen 13 direktive o pravicah žrtev).

Ta pravica je določena v členu 24(6) direktive o boju proti terorizmu, v katerem je navedeno, da se v pogojih in postopkovnih pravilih, v skladu s katerimi imajo žrtve terorizma dostop do brezplačne pravne pomoči v skladu z nacionalnim pravom, ustrezno odražajo resnost in okoliščine kaznivega dejanja.

Države članice bi morale žrtvam, ki so udeležene v kazenskem postopku, nuditi možnost povračila stroškov, ki so nastali zaradi njihove dejavne udeležbe, v skladu z njihovo vlogo v ustreznem sistemu kazenskega pravosodja. Pogoji ali postopkovna pravila, v skladu s katerimi se izvedejo povračila žrtvam, se določijo z nacionalnim pravom (člen 14 direktive o pravicah žrtev).

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Obsežni napadi

Kazenski postopki in sojenja za obsežne napade so zapleteni. Vpleteno je veliko število žrtev in prič, ki bi morale imeti vse enako pravico do sodelovanja. Države morajo morda sprejeti posebne ukrepe, da bi olajšale sodelovanje, kar lahko vključuje vodenje postopkov na večji lokaciji, ki sprejme vse vpletene.

Javne raziskave

Žrtve terorističnih napadov – kot vse druge žrtve – potrebujejo resnico. Želijo vedeti, kaj se je zgodilo, kako se je to zgodilo, kdo je bil vpleten in zakaj. Če ni mogoče sprožiti uradnega kazenskega postopka, žrtve pogosto ostanejo brez odgovorov; vendar so lahko javne raziskave alternativna možnost za odgovor na vprašanja žrtev in družbe kot celote. Po terorističnih napadih v Bruslju leta 2016 je bila sprožena parlamentarna preiskava, da bi se preiskale okoliščine, ki so privedle do napada, odziv na napad in razvoj radikalizacije ter da bi se oblikovala priporočila na podlagi pridobljenih spoznanj.

V Nemčiji lahko pooblaščenec zvezne vlade deluje kot posrednik med žrtvami in odgovornimi za kazensko preiskavo po napadu. Tudi če preiskava še poteka, lahko pooblaščenec na primer organizira sestanek med tema stranema. Med takim sestankom je žrtvam omogočeno, da postavijo vprašanja neposredno tistim, ki vodijo preiskavo.

Dodatna literatura

- UNODC (2015) Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework
- De Graaf et al. (2013) The Anders Behring Breivik Trial: Performing Justice, Defending Democracy
- BE Inquiry Committee March 2016 Terrorist Attacks (EN/NL/FR)
- Beck, K. (2017) Abschlussbericht des Bundesbeauftragten für die Opfer und Hinterbliebenen des Terroranschlags auf dem Breitscheidplatz
- Evropski portal e-pravosodje: Pravice žrtev kaznivih dejanj v kazenskem postopku

1.5 PRAVICE ŽRTEV DO ZAŠČITE

OPISANE PRAVICE

Države članice zagotovijo, da so na voljo ukrepi za zaščito žrtev terorizma in njihovih družinskih članov, in sicer v skladu z direktivo o pravicah žrtev. Pri ugotavljanju, ali in v kolikšnem obsegu bi morale imeti navedene osebe pravico do zaščitnih ukrepov v okviru kazenskega postopka, se posebna pozornost nameni nevarnosti ustrahovanja in maščevanja ter potrebi po varstvu dostojanstva in telesne celovitosti žrtev terorizma, tudi med zaslišanjem in pričanjem (člen 25 direktive o boju proti terorizmu).

V členu 18 direktive o pravicah žrtev je podrobneje opisana pravica do zaščite: Države članice zagotovijo, da so na voljo ukrepi za zaščito žrtev in njihovih družinskih članov pred:

- sekundarno in ponovno viktimizacijo;
- ustrahovanjem in maščevanjem;
- tveganjem povzročitve čustvene ali psihološke škode;

ter za varovanje dostojanstva žrtev med zasliševanjem in pričanjem.

Poleg tega države članice zagotovijo, da lahko pristojni organi med kazenskim postopkom sprejmejo ustrezne ukrepe za varstvo zasebnosti, vključno z osebnimi značilnostmi ter slikovnim materialom žrtev in njihovih družinskih članov (člen 21 direktive o pravicah žrtev).

Člen 19(1) zahteva, da države članice vzpostavijo potrebne pogoje, da se omogoči izogibanje stiku med žrtvami in po potrebi njihovimi družinskimi člani ter storilcem v prostorih, kjer poteka kazenski postopek (razen če je tak stik potreben zaradi kazenskega postopka samega).

Pravica do zaščite žrtev med kazenskimi preiskavami je določena v členu 20 direktive o pravicah žrtev. Države članice med kazenskimi preiskavami zagotovijo, da:

a. se zaslišanja žrtve opravijo brez neutemeljenih zamud;
b. je število zaslišanj žrtev čim manjše in da se opravijo le, če so nujno potrebna za namene kazenske preiskave;
c. lahko žrtve spremljata njihov pravni zastopnik in oseba po njihovi izbiri, razen če je bila sprejeta utemeljena odločitev, ki temu nasprotuje;
d. so zdravstveni pregledi čim manjši in se izvedejo le, če so nujno potrebni za namene kazenskega postopka..

Posebne potrebe po zaščiti se ugotovijo z individualno oceno žrtev (člen 22 direktive o pravicah žrtev). S pravočasno in individualno oceno se določi, ali in v kolikšni meri bi žrtve zaradi njihove velike izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju v okviru kazenskega postopka lahko uveljavljale posebne ukrepe iz členov 23 in 24.

Pri tej individualni oceni se upoštevajo (člen 22(2)):

a. osebne značilnosti žrtve;
b. vrsta ali narava kaznivega dejanja ter
c. okoliščine kaznivega dejanja.

V okviru individualne ocene se posebna pozornost nameni žrtvam terorizma (člen 22(3)).

Med kazenskimi preiskavami so žrtvam s posebnimi potrebami po zaščiti na voljo naslednji ukrepi (člen 23(2)):

a. zaslišanja žrtev se izvajajo v prostorih, ki so zasnovani za ta namen ali prilagojeni temu namenu;

b. zaslišanja žrtev opravijo strokovnjaki, usposobljeni v ta namen, ali pa se ta zaslišanja izvedejo z njihovo pomočjo;

c. vsa zaslišanja žrtev opravijo iste osebe, razen če je to v nasprotju z dobrim delovanjem pravosodnega sistema.

Med sodnimi postopki so žrtvam s posebnimi potrebami po zaščiti na voljo naslednji ukrepi (člen 23(3)):

a. ukrepi za izogibanje vidnemu stiku med žrtvami in storilci, tudi med pričanjem, z ustreznimi sredstvi, vključno z uporabo komunikacijske tehnologije;

b. ukrepi za zagotovitev, da je lahko žrtev zaslišana, ne da bi bila prisotna na sodišču, zlasti z uporabo ustrezne komunikacijske tehnologije;

c. ukrepi za izogibanje nepotrebnemu zasliševanju v zvezi z zasebnim življenjem žrtve, ki ni povezano s kaznivim dejanjem, ter

d. ukrepi, ki omogočajo, da obravnava poteka brez prisotnosti javnosti.

Zaščita pred sekundarno viktimizacijo in varstvo zasebnosti žrtev terorizma sta podrobneje opisana v poglavjih 1.6 in 1.7. Zaščita otrok žrtev je obravnavana v poglavju 2.2.

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

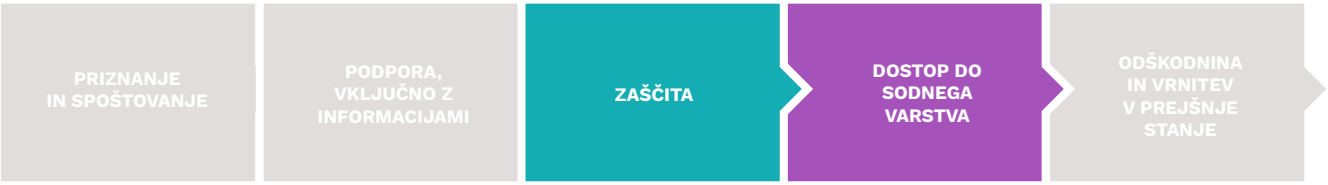

1.6 PRAVICE ŽRTEV DO ZAŠČITE: SEKUNDARNA VIKTIMIZACIJA

OPISANE PRAVICE

Sekundarna viktimizacija je obravnavana v več členih direktive o pravicah žrtev.

Pomoč v okviru storitev za podporo žrtvam bi morala vključevati (razen če se ti nasveti drugače zagotavljajo v okviru drugih javnih ali zasebnih storitev) nasvete o grožnji sekundarne viktimizacije in njenem preprečevanju (člen 9(1)(e)). Države članice morajo brez poseganja v pravice do obrambe zagotoviti, da so na voljo ukrepi za zaščito žrtev in njihovih družinskih članov pred sekundarno viktimizacijo (člen 18). Treba bi bilo uporabiti individualno oceno žrtev, kot je opisana v členu 22, da bi (med drugim) ugotovili, ali bi žrtve zaradi njihove velike izpostavljenosti sekundarni viktimizaciji v okviru kazenskega postopka lahko uveljavljale posebne ukrepe.

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Teroristični napadi imajo za posledico smrt, fizične poškodbe in duševne bolečine ali materialno škodo, ki vplivajo na udeležene. To je primarna viktimizacija: neposredne posledice nasilnega dejanja. Če žrtve po napadu prejmejo slabo ali nezadostno pomoč osebja in institucij, ki so zadolžene zanje (javni organi, prvi reševalci, državne varnostne sile, socialni delavci, odvetniki), se njihovo trpljenje lahko poveča. To je

znano kot sekundarna viktimizacija, ponovna viktimizacija ali dvojna viktimizacija.

Vzroki

Učinek napada na žrtve se lahko poveča na veliko načinov:

- ponavljanje izjav na policijskih zaslišanjih;
- pomanjkanje informacij;
- vlada, policija ali bolnišnično osebje se osredotočajo zgolj na sprotne dogodke, ne da bi obravnavali šok, ki so ga utrpele žrtve;
- strokovnjaki dvomijo o verodostojnosti žrtev ali njihovem duševnem zdravju;
- zamude v sodnih postopkih, soočenje s teroristi v sodni dvorani, javno in podrobno pripovedovanje o travmatični izkušnji;
- medijska izpostavljenost;
- pomanjkanje podpore ljudi na delovnem mestu, v šoli, na univerzi.

Posamezniki, postopki, infrastruktura

Sekundarna viktimizacija je lahko posledica tega, kako se posamezniki vedejo do žrtev ali kako ravnajo z njimi, ali posledica postopkov in infrastrukture, ki jih žrtve uporabljajo. Podporni sistemi lahko preprečijo in omilijo te negativne posledice; ker pa lahko tudi sistemi sami povzročijo sekundarno viktimizacijo, bi jih bilo treba preoblikovati, da bi se tak izid zmanjšal ali odpravil. Da bi na primer preprečili sekundarno viktimizacijo zaradi osebnih soočenj, je mogoče v določenih okoliščinah – kot so zaslišanja otrok – zaslišanja posneti in jih sprejeti kot dokaz.

Neodziv

Sekundarna viktimizacija je lahko tudi posledica neodziva (ali nezadostnega odziva) institucij na teroristični napad. Zaradi neukrepanja institucij se duševne bolečine žrtev lahko povečajo ali se podaljšajo njihovi učinki. Pri žrtvah in njihovih družinah se lahko poveča občutek osamljenosti in okrepi občutek nezaupanja v družbo (vključno z institucijami). Vodi lahko celo do zavrnitve morebitne pomoči – do katere so žrtve upravičene – ali povečanja družbene izolacije in ponižanja.

Osnovni napotki

Vsi strokovnjaki, ki so v stiku z žrtvami, bi morali upoštevati naslednje osnovne napotke:

- treba se je zavedati, da imajo negativne izkušnje resne posledice za zdravje in vedenje žrtev terorizma, in vedeti, kaj storiti, da jim je mogoče pomagati pri okrevanju.
- treba je prepoznati znake in simptome travme pri žrtvah in njihovih družinah.
- treba je zagotoviti odziv (politike, postopke in prakse), pri katerem se v celoti upošteva vse znanje o travmatičnih izkušnjah, in poskusiti dejavno preprečiti ponovno viktimizacijo.

Sekundarno viktimizacijo je mogoče preprečiti z zagotavljanjem usposabljanja vsem strokovnjakom

Sekundarna travmatizacija

Sekundarna viktimizacija se razlikuje od sekundarne travmatizacije. Slednja se lahko pojavi, ko je posameznik izpostavljen ljudem, ki so bili sami travmatizirani, ali vznemirjajočim opisom travmatičnih dogodkov s strani preživelega.

Dodatna literatura

– Vicente Colomina, Aída de (2019) Victims of Terrorism Quality Assistance Guide

1.7 PRAVICE ŽRTEV DO ZAŠČITE: ZASEBNOST

OPISANE PRAVICE

Žrtve terorizma imajo pravico do varstva njihove zasebnosti

Države članice zagotovijo, da pristojni organi med kazenskim postopkom sprejmejo ustrezne ukrepe za varstvo zasebnosti, vključno z osebnimi značilnostmi žrtve ter slikovnim materialom žrtev in njihovih družinskih članov (člen 21(1) direktive o pravicah žrtev).

Države članice ob spoštovanju svobode izražanja in obveščanja ter spoštovanja svobode in pluralnosti medijev za varovanje zasebnosti žrtev, njihove osebne integritete in osebnih podatkov spodbujajo medije, da sprejmejo samoregulativne ukrepe (člen 21(2)).

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Vlada in mediji

Vlade se morda strinjajo s tem, da so (družbeni) mediji s svojimi različnimi vlogami lahko strateški vir v kriznih časih, vendar je pri komuniciranju z njimi težko najti pravi ton. Vladni uradniki morajo trdo delati na področju komuniciranja z mediji, da bi bilo njihovo sporočanje zanesljivo in spoštljivo, da bi preprečili širjenje govoric in prispevali k priznanju tistih, ki so bili prizadeti v terorističnih napadih.

Da bi bila ta komunikacija bolj obvladljiva, se

lahko državni organi po terorističnem napadu proaktivno obrnejo na medije. Da pa bi bil ta odnos kar najboljši, morajo biti opredeljeni okviri komuniciranja, pripravljena ključna sporočila in usklajen časovni razpored sporočil za javnost.

Vzpostaviti je treba ravnotežje med spoštovanjem zasebnosti in potreb žrtev in njihovih sorodnikov ter obveščanjem javnosti prek medijev. Pri informacijah iz vladnih virov je treba spoštovati dostojanstvo in varnost žrtev, zlasti otrok. Izogniti se je treba sekundarni viktimizaciji. Srednje- do dolgoročno je treba personalizirane informacije dati na voljo žrtvam in njihovim sorodnikom, preden bo uradno poročilo objavljeno v medijih.

Družbeni mediji, državljani novinarji, blogerji in vlogerji so postali pomemben del medijskega prostora, vendar ne upoštevajo samodejno pravil in načel, ki so jih tradicionalni mediji razvili skozi leta. Vlade bi morda morale razmisliti o tem, kako spodbujati samoregulacijo pri teh novih elementih medijskega prostora – npr. glede deljenja slik žrtev ali postopkov v teku.

Žrtve in mediji

Čeprav lahko žrtve to, da spregovorijo v medijih, opolnomoči in je to lahko koristno za splošno javnost, lahko vsiljiva medijska pozornost krši njihovo zasebnost in negativno vpliva na življenja tistih, ki so opisani, tudi v prihodnosti. Novinarji ali drugi, ki uporabljajo posnetke novic, lahko informacije izkrivijo ali manipulirajo z njimi. Žrtvam bi morale biti za komuniciranje z mediji na voljo smernice, če obstajajo in ki jih novinarji in uredniki upoštevajo.

Mediji bi morali žrtve obravnavati dostojanstveno in spoštljivo, pri čemer bi morali upoštevati načelo, da žrtvam ne smejo povzročiti škode, kadar stopijo v stik z njimi. Pred intervjujem je treba pridobiti privolitev žrtev po predhodni seznanitvi, saj imajo pravico zavrniti intervju, snemanje ali uporabo slike, na kateri jih je mogoče jasno prepoznati, za objavo. Fotografi in snemalci morajo zagotoviti, da ne kršijo zasebnosti žrtev ali jih ponovno travmatizirajo.

Organizacije za podporo žrtvam lahko žrtvam pomagajo, da se pripravijo na intervju, bodisi takoj po napadu bodisi pozneje. Podporno osebje bi moralo zagotoviti, da se ohranijo pravice žrtev do zasebnosti in da bo vsako sporočilo prispevalo k priznanju žrtev in njihovih potreb.

Žrtve in družbeni mediji

Družbeni mediji ponujajo neposredno povezavo z drugimi v realnem času. Žrtve bi lahko družbene medije uporabile za deljenje svoje izkušnje po terorističnem napadu. Take pripovedi lahko žrtvam pomagajo urediti čustva, dejanja in vpliv travme na njihova življenja. Po napadu v Utøyi so vsi udeleženi v počastitev in spomin na umrle uporabili spominske zidove v družbenih medijih. Sporočila enotnosti in podpore s strani vlade, institucij in skupnosti, objavljena na družbenih medijih, lahko dodatno podprejo okrevanje žrtev po napadu.

Opozoriti pa je treba tudi na negativno plat družbenih medijev: lahko so uporabljeni za „anonimno“ širjenje sovraštva, rasističnih komentarjev in podobnega, poleg tega pa niso vse fotografije, zgodbe, videoposnetki in teorije, ki v družbenih medijih krožijo o napadu, zanesljivi. Izpostavljenost taki vsebini lahko oteži okrevanje žrtev. Nazadnje, pri pretakanju v živo v družbenih medijih so lahko v središču pozornosti prizadete osebe, včasih (nenamerno) na neprimeren način.

Žrtve je pred družbenimi mediji nemogoče povsem zaščititi. Organizacije za podporo žrtvam in drugi lahko z ozaveščanjem opolnomočijo žrtve, da sprejmejo premišljene odločitve o tem, koliko, kako in kdaj se izpostavijo spletnim izmenjavam o napadu in v njih sodelujejo.

Dodatna literatura

- IPSO - Guidance for journalists and editors
- RAN (2018) Delivering Effective Testimonials (EN)
- RAN (2018) Checklist Shaping Your Testimonial (EN)
- Frey (2018) Victims’ Use of Social Media during and after the Utøya Terror Attack: Fear, Resilience, Sorrow and Solidarity
- France24 (2015) Comment vérifier les images des réseaux sociaux?
- UNESCO (2017) Terrorism and the Media: A handbook for journalists

1.8 PRAVICE ŽRTEV V ZVEZI Z DOSTOPOM DO ODŠKODNINE

OPISANE PRAVICE

Člen 12(1) direktive o odškodnini zahteva, da predpisi o dostopu do odškodnine v čezmejnih primerih delujejo na podlagi shem držav članic glede odškodnine žrtvam nasilnih naklepnih kaznivih dejanj, storjenih na njihovem ozemlju. S členom 12(2) se od držav članic zahteva, da zagotovijo, da njihovi nacionalni predpisi zagotavljajo obstoj sheme odškodnin žrtvam nasilnih naklepnih kaznivih dejanj, storjenih na njihovem ozemlju, ki žrtvam zagotavlja pošteno in primerno odškodnino.

Države članice zagotovijo, da se žrtvam brez nepotrebnega odlašanja od prvega stika s pristojnim organom zagotovijo informacije o tem, kako in pod kakšnimi pogoji lahko prejmejo odškodnino (člen 4(1)(e) direktive o pravicah žrtev). V okviru storitev za podporo žrtvam se zagotavljajo informacije, nasveti in podpora glede načinov dostopa do nacionalnih shem odškodnin za poškodbe zaradi kaznivih dejanj (člen 9(1)(a).

Službe za podporo, ki so na voljo žrtvam terorizma, vključujejo zaupno, brezplačno in zlahka dostopno pomoč pri zahtevkih za odškodnine za žrtve terorizma, ki jih omogoča nacionalno pravo zadevne države članice (člen 24(3) direktive o boju proti terorizmu).

Države članice zagotovijo, da imajo žrtve terorizma s prebivališčem v državi članici, ki ni država članica, v kateri je bilo storjeno teroristično kaznivo dejanje, dostop do informacij o odškodninskih shemah v državi članici, v kateri je bilo storjeno teroristično kaznivo dejanje. Sprejmejo ustrezne ukrepe, da se žrtvam terorizma zagotovi učinkovit dostop do takšnih informacij (člen 26(1)).

V uvodni izjavi 28 direktive o boju proti terorizmu je pojasnjeno, da pomoč pri odškodninskih zahtevkih žrtev ne posega v pomoč, ki jo žrtve terorizma prejmejo od organov za pomoč v skladu z direktivo o odškodnini, in tako pomoč dopolnjuje. To ne posega v nacionalna pravila glede pravnega zastopanja za uveljavljanje odškodnine, tudi prek ureditve brezplačne pravne pomoči, in katera koli druga ustrezna nacionalna pravila o odškodninah.

Člen 16 direktive o pravicah žrtev določa, da žrtve med kazenskim postopkom prejmejo odločitev o odškodnini, katere plačilo se naloži storilcu.

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Nadomestila, ki jih izplača država

J. Milquet, posebna svetovalka nekdanjega predsednika Evropske komisije Jeana-Clauda Junckerja, je raziskala temeljne vzroke težav, s katerimi se soočajo žrtve, ko zahtevajo odškodnino. Ugotovila je, da se težave pri dostopu do sodnega varstva ali državne odškodnine pojavijo zaradi pomanjkanja informacij, nezadostne podpore in preveč omejevalnih meril za upravičenost ali procesnih ovir.

Žrtve kaznivega dejanja lahko odškodnino zahtevajo in dobijo šele ob koncu zelo dolgega postopka. Ta postopek se razteza prek različnih stopenj kazenskega postopka, pogosto pa tudi civilnega ali upravnega postopka, na koncu pa sledi še en postopek – v katerem žrtve lahko zahtevajo državno odškodnino. Če spodleti en sam element na eni od predhodnih stopenj postopka, so žrtve prikrajšane za državno odškodnino.

Odškodnina, ki jo plača storilec

Kljub pravici zahtevati odškodnino od storilca, so v primeru terorističnih napadov storilci pogosto mrtvi, tisti, ki so privedeni pred sodišče, pa pogosto nimajo finančnih sredstev, da bi povrnili škodo žrtvam.

Izredna plačila

Posebna svetovalka J. Milquet priporoča, da se izredna plačila žrtvam terorizma za kritje začetnih stroškov (potovanje družine, stroški pogreba itd.) izvedejo v 15 do 30 dneh po naklepnem nasilnem dejanju. Trdi, da bi bilo to ključno izboljšanje za žrtve. Francoski jamstveni sklad za žrtve terorizma in drugih kaznivih dejanj (FGTI) opiše kot popoln primer sistema izrednih plačil, ki zagotavlja, da so plačila izvedena v nekaj tednih po napadu.

Še en primer je nemški sistem odškodnine v stiski („Härteleistungen“). Prek tega sistema se izredna plačila lahko izvedejo v enem tednu od vložitve zahtevka kot sestavni del finančne podpore

.

Poenostavitev in digitalizacija

Posebna svetovalka J. Milquet dalje priporoča (št. 28) poenostavitev in digitalizacijo nacionalnega odškodninskega postopka.

Poenostavitev je mogoče doseči z zmanjšanjem števila dokumentov, zahtevanih za uspešen zahtevek, digitalizacijo dokumentacije, olajšanjem prevajanja dokumentov (brezplačno za žrtev), omogočanjem spletnih sistemov za vložitev odškodninskih zahtevkov ter vzpostavitvijo spletnega klepeta in/ali telefonske številke za pomoč, prek katerih lahko žrtve poiščejo pomoč glede postopka.

Digitalni odškodninski spis bi zmanjšal upravno breme za žrtve. Uvedba skupnih dokaznih zahtev za pomembnejše vrste škode bi prispevala k enaki obravnavi čezmejnih žrtev in k uporabi skupnih standardov. Nazadnje bi se s skupnim obrazcem zahtevka, vključno s skupnimi merili za dokaze in upravičenost, ki bi ga žrtve uporabile pri vložitvi odškodninskega zahtevka v čezmejnih primerih, izboljšala dostop do zadevnih informacij in ozaveščenost glede odškodninskih shem za žrtve v čezmejnih primerih.

Pošteno in primerno

Organizacija nacionalnih odškodninskih shem v državah članicah EU ni usklajena. Posledica tega so različne ravni odškodnine in različna učinkovitost odškodninskih mehanizmov v Evropski uniji. Neobstoj minimalnih standardov vpliva na pravico žrtev terorizma do odškodnine.

Sodišče Evropske unije je v sodbi C-129/19 pojasnilo področje uporabe direktive o odškodnini iz leta 2004. Sodišče je menilo, da morajo države članice v skladu z direktivo o odškodnini dodeliti odškodnino vsem žrtvam nasilnih naklepnih kaznivih dejanj, storjenih na njihovem ozemlju, vključno s tistimi z običajnim prebivališčem v tej državi članici. V zvezi z merili za opredelitev „poštene in primerne“ narave državne odškodnine v smislu direktive o odškodnini je Sodišče pojasnilo, da ni nujno, da se z odškodnino zagotovi popolna povrnitev škode, ki jo je utrpela žrtev, vendar znesek ne sme biti zgolj simboličen.

Nenaden naval

Poleg tega posebna svetovalka J. Milquet priporoča, da bi morale imeti države članice vzpostavljene poštene in primerne nacionalne odškodninske sheme, ki bi učinkovito delovale s protokoli za nemoteno upravljanje nenadnega navala zahtevkov

po množični viktimizaciji, kot je teroristični napad

Strategija EU o pravicah žrtev (2020–2025)

V strategiji EU o pravicah žrtev (2020–2025) Evropske komisije je navedeno, da bo Evropska komisija spremljala in ocenila zakonodajo EU o odškodnini (vključno z odškodnino države in storilca) ter po potrebi predlagala ukrepe za dopolnitev tega okvira do leta 2022.

Opisani so številni ključni ukrepi držav članic:

- ovrednotenje nacionalnih shem odškodnin in po potrebi odprava obstoječih procesnih ovir;
- zagotovitev poštene in primerne državne odškodnine za nasilna naklepna kazniva dejanja, tudi za dejanja terorizma, v nacionalnih proračunih;
- zagotovitev popolnega izvajanja uredbe o vzajemnem priznavanju sklepov o začasnem zavarovanju in sklepov o odvzemu, zlasti njenih določb o povrnitvi premoženja žrtvi in odškodnini žrtvi;
- sprejetje ukrepov, s katerimi se zagotovi, da žrtve med postopkom pridobivanja odškodnine niso izpostavljene sekundarni viktimizaciji;
- spodbujanje usklajenega dostopa do informacij o nacionalnih shemah odškodnin (vzpostavitev interaktivnih, dostopnih in uporabniku prijaznih spletišč);
- zagotovitev, da osebje nacionalnih organov za odškodnine pozna pravice in potrebe žrtev, da se prepreči tveganje sekundarne viktimizacije;
- sodelovanje z drugimi državami članicami v čezmejnih primerih v okviru zadevnih struktur EU.

Ključni ukrepi drugih deležnikov:

- evropska mreža za pravice žrtev in evropska mreža nacionalnih centralnih služb za stike za odškodnino – proučitev, kako izboljšati sodelovanje in povečati njegovo učinkovitost;
- organizacije za podporo žrtvam – sodelovanje z nacionalnimi organi za odškodnine z namenom zagotavljanja podpore, izmenjave dobrih praks in dejavnosti vzajemnega usposabljanja.

Sistemi odškodnin v državah članicah

Stroga merila za upravičenost lahko žrtve terorizma odvrnejo od vložitve zahtevka za odškodnino. Nekatere države članice imajo posebne odškodninske sheme ali prilagodljive postopke za vložitev zahtevka za žrtve terorizma – če so izkusile obsežen napad ali trajen terorizem. Nekatere države članice so vpeljale odškodninske sheme za žrtve terorizma, ločene od tistih za žrtve drugih nasilnih naklepnih kaznivih dejanj (npr. Španija ali Francija), ali prilagodljivejše postopke (npr. Belgija) v okviru iste odškodninske sheme.

Dodatna literatura

- Direktiva Sveta 2004/80/ES o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj
- Judgment of 16 July 2020, Presidenza del Consiglio dei Ministri v BV, C-129/19, EU:C:2020:566
- Milquet (2019) Strengthening Victims' Rights: From Compensation to Reparation
- Evropska komisija (2020) Strategija EU o pravicah žrtev (2020–2025)
- Evropski portal e-pravosodje: Odškodninske sheme v državah EU
- Fonds de Garantie des Victimes
- „Härteleistungen“ ali odškodnine v stiski
- Victim's impact statement: taking the perpetrators to Court to receive compensation

2. OBRAVNAVANJE POSEBNIH SKUPIN ŽRTEV

2.1 ČEZMEJNE ŽRTVE

OPISANE PRAVICE

Pravice čezmejnih žrtev so obravnavane v treh direktivah, ki se nanašajo na žrtve terorizma.

Člen 17 direktive o pravicah žrtev zahteva, da države članice zagotovijo, da lahko njihovi pristojni organi sprejmejo ustrezne ukrepe za kar največje zmanjšanje težav, ki nastanejo, če žrtev biva v državi članici, ki ni država članica, v kateri je bilo storjeno kaznivo dejanje, predvsem v zvezi z organizacijo postopka.

V ta namen smejo organi države članice, v kateri se je zgodil teroristični napad, zlasti:

a. dobiti izjavo od žrtve takoj po terorističnem napadu;

b. za zaslišanje žrtev, ki prebivajo v tujini, kolikor je to mogoče, uporabiti videokonference in telefonske konferenčne klice.

Države članice žrtvam, ki so udeležene v kazenskem postopku, nudijo možnost povračila stroškov, ki so nastali zaradi njihove dejavne udeležbe v kazenskem postopku, v skladu z njihovo vlogo v ustreznem sistemu kazenskega pravosodja. Pogoji ali postopkovna pravila, v skladu s katerimi se izvedejo povračila žrtvam, se določijo z nacionalnim pravom (člen 14 direktive o pravicah žrtev).

Člen 26 direktive o pravicah žrtev zahteva, da države članice sprejmejo ustrezne ukrepe za lažje sodelovanje med državami članicami, da bi se izboljšal dostop žrtev do pravic, določenih v Direktivi in nacionalnem pravu. Namen tovrstnega sodelovanja je vsaj:

a. izmenjava dobrih praks;

b. posvetovanje v posameznih primerih ter

c. pomoč evropskim mrežam, ki so dejavne na področju vprašanj, neposredno povezanih s pravicami žrtev.

Člen 1 direktive o odškodnini zahteva, da države članice zagotovijo, da ima žrtev, ki zaprosi za odškodnino za nasilno naklepno kaznivo dejanje, storjeno v državi članici, ki ni država članica njenega stalnega prebivališča, pravico vložiti prošnjo pri organu ali kakem drugem telesu v državi članici stalnega prebivališča.

Države članice zagotovijo, da imajo žrtve terorizma s prebivališčem v državi članici, ki ni država članica, v kateri je bilo storjeno teroristično kaznivo dejanje, dostop do informacij o svojih pravicah, razpoložljivih službah za podporo in odškodninskih shemah v državi članici, v kateri je bilo storjeno teroristično kaznivo dejanje. Zadevne države članice sprejmejo ustrezne ukrepe za omogočanje sodelovanja med svojimi pristojnimi organi ali subjekti, ki nudijo specialistično podporo, da se žrtvam terorizma zagotovi učinkovit dostop do takšnih informacij (člen 26(1) direktive o boju proti terorizmu).

Poleg tega države članice zagotovijo, da imajo vse žrtve terorizma dostop do:

a. čustvene in psihološke podpore, kot sta pomoč in svetovanje po travmatični izkušnji;

b. svetovanja in obveščanja glede vsakršnih zadevnih pravnih, praktičnih ali finančnih vprašanj, vključno z lažjim uveljavljanjem pravice do obveščenosti;

na ozemlju države članice, v kateri imajo prebivališče, čeprav je bilo teroristično kaznivo dejanje storjeno v drugi državi članici (člen 26(2)).

V uvodni izjavi 30 direktive o boju proti terorizmu je navedeno, da bi morale zadevne

države članice sprejeti ustrezne ukrepe, da bi olajšale medsebojno sodelovanje z namenom, da se žrtvam terorizma s prebivališčem v državi članici, ki ni država članica, v kateri je bilo storjeno teroristično kaznivo dejanje, zagotovi učinkovit dostop do informacij. Poleg tega bi morale države članice zagotoviti, da imajo žrtve terorizma dostop do služb za dolgoročno podporo v državi članici, v kateri imajo prebivališče, čeprav je bilo teroristično kaznivo dejanje storjeno v drugi državi članici.

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

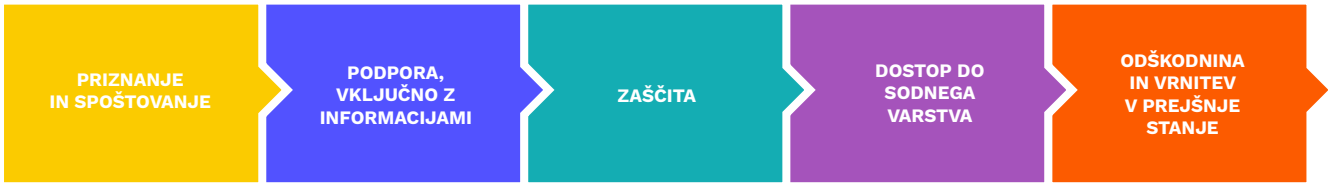

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/ DODATNE INFORMACIJE

Enotne kontaktne točke za žrtve terorizma

Priporoča se, da vsaka država članica EU imenuje nacionalno enotno kontaktno točko za žrtve terorizma. Take enotne kontaktne točke, določene na vladni ravni, bi morale imeti osrednjo vlogo pri omogočanju hitrega in učinkovitega sodelovanja med ustreznimi organi države članice napada in države članice prebivališča žrtve.

Zunaj meja Evropske unije

Strukture, vzpostavljene za primer terorističnega napada v EU, bi bile lahko v pomoč tudi v zvezi s tretjimi državami. Na primer, za državljane tretjih držav, udeležene v napadih v EU, in za državljane EU, udeležene v napadih zunaj EU.

Dodatna literatura

- Cellule nationale Victimes (2020) Guide pour les victimes belges d'une attaque terroriste à l'étranger
- German Presidency report (2020) State of play regarding support for victims of terrorism, particularly in cross-border situations

2.2 OTROCI

OPISANE PRAVICE

Države članice zagotovijo, da se pri uporabi direktive o pravicah žrtev v primerih, ko je žrtev otrok, prednostno upošteva, kaj je najboljše za otroke, kar pa se presodi za vsak primer posebej. Prevladati mora pristop, ki je prilagojen otrokom ter pri katerem se ustrezno upoštevajo starost in raven zrelosti otroka ter njegovi pogledi, potrebe in skrbi. Otrok in nosilec starševske odgovornosti ali drugi pravni zastopnik, če ga ima, sta obveščena o vseh ukrepih ali pravicah, ki so posebej usmerjene k otroku (člen 1(2) direktive o pravicah žrtev).

Za otroke žrtve se domneva, da imajo posebne potrebe po zaščiti, ker so izpostavljeni sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju. Ocenijo se individualno (člen 22(4)).

Člen 24 te direktive zahteva, da če je žrtev otrok, države članice zagotovijo, da:

a. se lahko v kazenskih preiskavah vsa zaslišanja otroka žrtve avdiovizualno snemajo, taki posnetki zaslišanj pa se lahko uporabijo kot dokaz v kazenskih postopkih;

b. pristojni organi v kazenskih preiskavah in postopkih v skladu z vlogo žrtev v ustreznem sistemu kazenskega pravosodja otrokom žrtvam dodelijo zastopnika, če je po nacionalnem pravu nosilcem starševske odgovornosti onemogočeno zastopanje otroka žrtve zaradi navzkrižja interesov med njimi in otrokom žrtvijo, ali če otrok žrtev nima spremstva ali je ločen od svoje družine;

c. kadar ima otrok žrtev pravico do pravnega zastopnika, ima pravico do pravnega svetovanja in zastopanja v lastnem imenu v postopkih, kjer obstaja ali bi lahko obstajalo navzkrižje interesov med otrokom žrtvijo in nosilci starševske odgovornosti.

Države članice poleg tega zagotovijo, da lahko pristojni organi sprejmejo vse zakonske ukrepe, da bi preprečili javno razširjanje kakršnih koli podatkov, ki bi lahko privedli do identifikacije otroka žrtve (člen 21(1) direktive o pravicah žrtev).

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

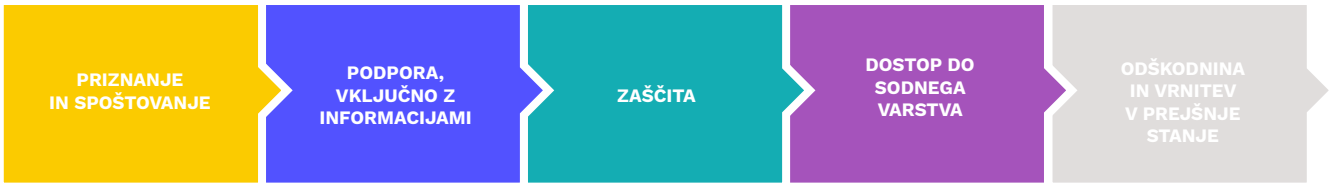

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Večina otrok se razumno in primerno odzove na katastrofo, zlasti če občutijo zaščito, podporo in stabilnost staršev in drugih odraslih, ki jim zaupajo. Tako kot pri odraslih se lahko pri njih pokaže cela vrsta odzivov po terorističnem napadu: glavoboli in bolečine v trebuhu. Opozoriti je treba, da strahovi otrok lahko izvirajo tudi iz njihove domišljije, ker so – v nasprotju z odraslimi – manj sposobni presoditi, kateri strahovi so resnični in kateri niso; kljub temu pa je treba njihove strahove jemati resno. Informacije za otroke in najstnike je treba zagotoviti na način, primeren za njihovo starost. Za otroke, ki so preživeli teroristični napad: ne pozabite jih vprašati tudi o zdravju in dobrem počutju bratov in/ali sester.

Interakcija med skrbniki in otroki

Zdi se, da simptomi posttravmatskega stresa pri starših povečujejo tveganje za simptome posttravmatskega stresa pri otrocih in obratno. Pomembno je oceniti zdravje otrok in staršev, tudi če je bil napadu izpostavljen le eden od njih. Starši morda niso zmožni razumeti odzivov svojih otrok in bi jih lahko kaznovali zaradi nenavadnega vedenja, kot je slab uspeh v šoli.

Vloga šol in vrtcev

Šole in vrtci lahko pomagajo pri identifikaciji zdravstvenih težav in slabšega uspeha otrok. Ocena vedenja otrok in njihovega uspeha v šoli in pri družabnih dejavnostih je lahko pomembna za opredelitev tistih, ki potrebujejo pomoč. Učitelji, šolske medicinske sestre ali šolski psiholog lahko imajo ključno vlogo pri podpori travmatiziranim otrokom in mladim. Otroci s simptomi posttravmatskega stresa imajo lahko težave s koncentracijo, zaradi česar se poslabša uspeh v šoli, povečajo težave z duševnim zdravjem in začne neprekinjen krog težav, povezanih s stresom. Šolsko osebje morda potrebuje navodila za podporo takim otrokom. Morda bi bilo primerno, da se mlade in najstniške žrtve napotijo na specialistične agencije za podporo, ki imajo specifične izkušnje z obravnavo teh starostnih skupin.

Dodatna literatura

- Kar (2009) Psychological impact of disasters in children: review of assessment and interventions
- Pfefferbaum, B., Jacobs, A., Griffin, N. & Houston, J. B. (2015) Children's Disaster Reactions: the Influence of Exposure and Personal Characteristics
- Hamblen (2019) Terrorist Attacks and Children
- The terror attack: Experience and reactions among Utøya survivors

3. ORGANIZIRANJE PODPORE

3.1 PRIPRAVA IN ORGANIZACIJA PODPORE ŽRTVAM TERORISTIČNIH NAPADOV

OPISANE PRAVICE

Člen 25(5) direktive o pravicah žrtev določa, da je v skladu z zadevnimi nalogami ter naravo in ravnjo stika, ki ga ima javni uslužbenec z žrtvijo, namen usposabljanja javnemu uslužbencu omogočiti, da žrtve prepozna in jih obravnava na spoštljiv, strokoven in nediskriminatoren način.

Člen 25(1) zahteva, da države članice zagotovijo, da se uradniki, za katere je verjetno, da bodo imeli stike z žrtvami, kot so policisti in sodni uslužbenci, udeležijo tako splošnega kot specialističnega usposabljanja. Člen 25(2) od držav članic zahteva, da zagotovijo dostop tako do splošnega kot do specialističnega usposabljanja, da bi povečali ozaveščenost sodnikov in tožilcev o potrebah žrtev. Poleg tega člen 25(3) od držav članic zahteva, da priporočajo, da osebe, odgovorne za usposabljanje odvetnikov, omogočijo tako splošno kot specialistično usposabljanje za povečanje ozaveščenosti odvetnikov o potrebah žrtev.

Države članice prek svojih javnih služb ali s financiranjem organizacij za pomoč žrtvam spodbujajo pobude, ki omogočajo, da se osebe, ki nudijo storitve za pomoč žrtvam, primerno usposobijo do ravni, ki ustreza njihovemu stiku z žrtvami, ter da spoštujejo strokovne standarde za zagotavljanje nepristranskega, spoštljivega in strokovnega nudenja takšnih storitev (člen 25(4)).

Člen 24(4) direktive o boju proti terorizmu zahteva, da države članice zagotovijo, da so vzpostavljeni mehanizmi ali protokoli, ki omogočajo vzpostavitev služb za podporo žrtvam terorizma v okviru njihovih nacionalnih infrastruktur za ukrepanje v izrednih razmerah. Taki mehanizmi ali protokoli predvidevajo usklajevanje ustreznih organov, agencij in teles, da bi lahko zagotovili celovit odziv na potrebe žrtev in njihovih družinskih članov takoj po terorističnem napadu in tako dolgo, kot je potrebno, vključno z ustreznimi sredstvi za lažjo identifikacijo ter obveščanje žrtev in njihovih družin.

Države članice bi morale poskrbeti za vzpostavitev celovitega odziva na posebne potrebe žrtev terorizma takoj po terorističnem napadu in tako dolgo, kot je potrebno, v okviru nacionalne infrastrukture za ukrepanje v izrednih razmerah. V ta namen lahko države članice ustanovijo enotno in sproti posodobljeno spletišče z vsemi potrebnimi informacijami in center za nujno pomoč žrtvam in njihovim družinskim članom, ki zagotavlja psihološko prvo pomoč in čustveno podporo (uvodna izjava 29 direktive o boju proti terorizmu).

Službe za podporo bi morale upoštevati, da se potrebe žrtev terorizma lahko s časom spreminjajo. Zato bi morale države članice zagotoviti, da bodo službe za podporo obravnavale vsaj čustvene in psihološke potrebe najbolj ranljivih žrtev terorizma in vse žrtve terorizma obvestile o razpoložljivosti nadaljnje čustvene in psihološke podpore, vključno s pomočjo in svetovanjem po travmatični izkušnji (uvodna izjava 29 direktive o boju proti terorizmu).

PRIPRAVE IN USPOSABLJANJE – DOBRI PRIMERI IN DODATNE INFORMACIJE

Pripravljenost se lahko opredeli kot sposobnost ali zmožnost za odziv na potrebe in težave žrtev terorističnega napada. Zahteva načrtovanje, sodelovanje in usposabljanje.

Načrtovanje in sodelovanje

Vlada, prvi reševalci, zdravstvene in psihiatrične ustanove ter organizacije za podporo žrtvam bi morali sodelovati, da bi vzpostavili celosten okvir odziva. V večini obstoječih okvirov se upošteva naslednje: (1) načrti, protokoli, pogodbe in medsebojni dogovori; (2) razpoložljiva in bistvena oprema; (3) razpoložljivo in bistveno osebje; (4) poveljevanje, nadzor in usklajevanje; (5) krizno komuniciranje; (6) sodelovanje javnosti; (7) varnost in zaščita; (8) neprekinjenost in prehod; (9) znanje in spretnosti ter (10) financiranje.

Razvoj trdne mreže (zgornjih subjektov) in nenehna izmenjava informacij v fazah načrtovanja in priprav sta nujna za uspešno podporo žrtvam terorističnega napada.

Usposabljanje

Z usposabljanjem strokovnjakov s področja kazenskega pregona, vladnih strokovnjakov (na nacionalni, regionalni, lokalni ravni), strokovnjakov na področju zdravstvene in socialne nege, strokovnjakov iz nevladnih organizacij in agencij za podporo se zagotavlja, da bo imelo osebje pri stikih z žrtvami potrebne spretnosti.

Na usposabljanjih se pridobi znanje o izrednih ukrepih, politikah in postopkih ter izboljšajo splošne spretnosti in samozavest. Med drugimi prednostmi so izboljšano razumevanje lastne vloge ter vloge partnerjev, odkrivanje vrzeli ali omejitev v načrtih, protokolih ali postopkih in ustvarjanje priložnosti za deljenje izkušenj. Preizkušanje in urjenje odzivov na izredne razmere je mogoče uporabiti tudi za povezovanje usposabljanja z rezultati iz prejšnjih incidentov.

V okviru strategije EU o pravicah žrtev 2020–2025 bo Evropska komisija spremljala izvajanje pravil EU z zagotavljanjem usposabljanja za akterje, ki so v stiku z žrtvami, kot so pravosodni organi in osebje: odvetniki, tožilci, sodni uslužbenci, pazniki v zaporu in uradniki za pogojni odpust. Komisija bo zato okrepila svoje sodelovanje z Evropsko mrežo institucij za izobraževanje v pravosodju (EJTN). Komisija bo pri organih za preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj spodbujala tudi boljše razumevanje pravic žrtev ter boljše načine komunikacije z žrtvami, in sicer ob pomoči Agencije Evropske unije za usposabljanje na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj (CEPOL).

FAZA ODZIVA NA IZREDNE RAZMERE – DOBRI PRIMERI IN DODATNE INFORMACIJE

Ko so razglašene izredne razmere, se izvede presoja potreb. Na podlagi presoje potreb se začne odziv, pri čemer se ključni akterji (organizacije za podporo žrtvam, Rdeči križ itd.) obvestijo o njihovih nalogah. V posebnih okoliščinah je morda treba uporabiti dodatne akterje. Vsi udeleženci morajo biti seznanjeni s svojo vlogo v okviru odziva na krizo, od vseh služb pa se pričakuje, da med seboj sodelujejo. Poveljevanje, nadzor in usklajevanje (načrtovani in pripravljeni) so bistveni za izpolnjevanje potreb v vseh izrednih razmerah.

Lokalni akterji na kraju samem (delavci skupnosti, lokalni policisti, prostovoljci itd.) imajo ključno vlogo pri hitrem odzivu na incident. Nadlokalni akterji (npr. Rdeči križ, organizacije za podporo žrtvam) lahko okrepijo dejavnosti lokalnih akterjev s svojimi izkušnjami, strokovnim znanjem in poglobljenim usposabljanjem.

Faza odziva na izredne razmere zajema predvidevanje človeških potreb in registracijo žrtev. V tej fazi so potrebe opredeljene tako: varnost, akutna medicinska pomoč, zavetje, pitna voda in hrana, zdravila, higiena, dostop do partnerja, družine in ožjih prijateljev ter informacije o okoliščinah.

Prvi reševalci, policija ter gasilske in reševalne službe itd. ter drugi organi bodo pod pritiskom, da ohranijo red in zagotovijo fizično varnost javnosti ter podajo točne informacije. Njihova odgovornost zajema več kot le neposredne žrtve in vključuje hitro, učinkovito in natančno komuniciranje s širšim občinstvom: od družin do širše družbe, pri čemer sodelujejo z mediji in platformami družbenih medijev.

S fazo odziva na izredne razmere se postavijo temelji za sistem kratko-, srednje in dolgoročne podpore žrtvam. Z natančno registracijo žrtev bo omogočeno spremljanje njihovih potreb in težav ter proaktivna podpora po fazi odziva na izredne razmere.

Če je v terorističnem napadu veliko žrtev, tesno sodelujejo bolnišnice, skupine za identifikacijo žrtev nesreč, državno tožilstvo in nacionalna vlada. Te organizacije bi se morale vnaprej dogovoriti o standardnih metodah beleženja in deljenja identitet v skladu s pravili o varstvu podatkov, da se omogoči vnos podatkov žrtev v centralni register. Za prijatelje in sorodnike, ki poizvedujejo o svojih bližnjih, je treba vzpostaviti

enotno kontaktno točko, ki ima dostop do tega centralnega registra.

Za prehod služb iz faze odziva na izredne razmere v fazo srednjeročne podpore se zahteva učinkovito usklajevanje. Mehanizem za prehod, ki vključuje proaktivno ozaveščanje žrtev, pripomore k nemotenemu in neprekinjenemu nudenju podpore

SREDNJEROČNO IN DOLGOROČNO OBDOBJE – DOBRI PRIMERI IN DODATNE INFORMACIJE

Terminologija

„Srednjeročno obdobje“ in „dolgoročno obdobje“ nista opredeljena z določenim številom tednov ali mesecev. Na splošno je „srednjeročno obdobje“ obdobje, ki sledi fazi odziva na izredne razmere, za katero je značilna razpoložljivost različnih vrst podpore žrtvam terorizma v veliki koncentraciji. Na neki točki se bo število vrst podpore, ki so na voljo, znatno zmanjšalo in se ustalilo na veliko nižji ravni: nastopilo bo „dolgoročno obdobje’.

Nekatere žrtve bodo fizično ali duševno zbolele takoj po napadu, večina si bo sčasoma opomogla, podskupina pa bo potrebovala daljšo strokovno oskrbo. Podporni sistem bi jim moral ostati na voljo tako dolgo, kot je potrebno.

Prehod

Ko se povpraševanje po podpori zmanjša (prehod iz srednjeročnega v dolgoročno obdobje), bodo ponudniki storitev zmanjšali število osebja, ki nudi pomoč, kar je logičen korak z vidika uravnavanja ponudbe in povpraševanja. Vendar bi morale biti storitve še vedno lahko dostopne in mehanizmi za usklajevanje ostati na voljo. Prvič, ker lahko žrtve, ki niso prosile za podporo v zgodnejši fazi, potrebujejo take storitve pozneje. Drugič, ker lahko zunanji dogodki sprožijo povečano potrebo po podpori: medijska pozornost, začetek kazenskega postopka na sodišču ali novi teroristični napadi.

Ponudniki

V praksi bo srednje- in dolgoročne storitve pogosto ponujalo več akterjev: vladni in zdravstveni sektor, izobraževalni sistemi in sistemi socialnega varstva ter skupine civilne družbe, vključno z organizacijami za podporo žrtvam. Skupine za vzajemno pomoč (združenja žrtev) lahko prav tako nudijo dolgoročno pomoč – včasih skozi vse življenje žrtve.

Za organizacijo srednje- in dolgoročne podpore so potrebni izvedenci, kvalificirani in usposobljeni strokovnjaki, da se lahko zagotovi odziv na potrebe posameznikov (praktična, pravna, finančna in psihosocialna podpora).

Financiranje

Službe za podporo so odvisne od financiranja, da lahko zagotavljajo pomoč žrtvam terorizma. Čeprav so v fazi odziva na izredne razmere in srednjeročno morda na voljo določena nepovratna sredstva, ta običajno ne zadostujejo za podporo zapletenim dolgoročnim primerom, ki jo nudijo organizacije. Potrebno je povečano in dolgoročno financiranje, da se zagotovi potrebna sprotna pomoč žrtvam.

Evropska komisija v strategiji EU o pravicah žrtev navaja, da bo v obdobju 2021–2027 (novi večletni finančni okvir) še naprej zagotavljala možnosti financiranja, da bi organizacijam za podporo žrtvam omogočila, da prispevajo k izvajanju pravil EU o pravicah žrtev. Eden od ključnih ukrepov Komisije bo zagotoviti financiranje EU nacionalnim organizacijam za podporo žrtvam in ustreznim lokalnim organizacijam za zagotavljanje informacij, podpore in zaščite žrtvam.

Dodatna literatura

- Juen et al. (2016) The Comprehensive Guideline On Mental Health And Psychosocial Support (MHPSS) In Disaster Settings
- Evropska komisija (2020) Strategija EU o pravicah žrtev (2020–2025)
- Verheul & Dückers (2020) Defining and operationalizing disaster preparedness in hospitals: a systematic literature review
- Service Public Fédéral Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement - Le plan d'intervention psychosociale
- GCTF (2012) Madrid Memorandum on Good practices for Assistance to Victims of Terrorism Immediately after the Attack and in Criminal Proceedings
- Poročilo (2020) Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o izvajanju Direktive 2012/29/EU
- Victim Support Europe, APAV (2019) VOCIARE Synthesis Report
- Evropska mreža za pravice žrtev

3.2 IDENTIFIKACIJA ŽRTEV IN INFORMACIJE O ŽRTVAH

OPISANE PRAVICE

Direktiva o boju proti terorizmu (člen 24(4)) zahteva, da države članice zagotovijo, da so vzpostavljeni mehanizmi ali protokoli, ki predvidevajo usklajevanje ustreznih organov, agencij in teles, da bi lahko zagotovili celovit odziv na potrebe žrtev in njihovih družinskih članov takoj po terorističnem napadu in tako dolgo, kot je potrebno, vključno z ustreznimi sredstvi za lažjo identifikacijo ter obveščanje žrtev in njihovih družin.

POTREBE ŽRTEV TERORIZMA, POVEZANE S TEMI PRAVICAMI

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Žrtve terorističnega napada so raznolika skupina: ranjeni in mrtvi, pogrešani, sorodniki, čezmejne žrtve in priče, ki se lahko šele po več mesecih zavedo, da potrebujejo psihološko podporo za ublažitev posledic posttravmatskega stresa. Obseg njihovih pravic kot žrtev kaznivega dejanja se razlikuje glede na stopnjo škode, ki so jo utrpele, in njihove posamezne potrebe, vendar je bistveno čim prej identificirati tiste, ki so bili žrtve terorističnega napada.

V fazi izrednih razmer bodo identifikacijo pogosto opravljali prvi reševalci na kraju dogodka, v bolnišnicah, centrih za nujno pomoč, vzpostavljenih takoj po napadu, ali stavbah (šolah, cerkvah, vladnih uradih), kjer so žrtve zbrane.

Takoj po napadu se lahko zdi, da registracija podatkov žrtev s strani osebja za nujno pomoč ni pomembna, in se lahko v afektu zanemari ali spregleda. Vendar bi bilo treba za zagotovitev, da se tako pomembni podatki ne pozabijo, to posebno nalogo dodeliti posebej določenim članom osebja. Vsi zadevni organi bi morali evidentirati osebne podatke vsake žrtve in biti po potrebi pripravljeni deliti te informacije.

Navezovanje stika z žrtvami

Identifikacija žrtev poteka v določenih sprejemnih centrih, centrih „vse na enem mestu“, bolnišnicah, prek telefonskih številk za pomoč in/ali spletišč, nato pa se združi v dobro vzdrževan register. Brez osebnih podatkov bo težko stopiti v stik z žrtvami, da bi jim posredovali informacije in ponudili podporo.

Mnogi od tistih, ki so bili prizadeti zaradi napada, celo neposredne žrtve, bodo zapustili kraj incidenta, ne da bi dali svoje podatke. Vzpostavljeni morajo biti postopki za navezovanje stika z njimi, pri tem pa jim je treba pojasniti, zakaj bi se morali javiti in kakšne koristi bodo imeli, če bodo registrirali svojo navzočnost v napadu. Ta postopek bi moral biti čim preprostejši, vzpostaviti pa ga je mogoče s kampanjami v družbenih in tradicionalnih medijih. Identifikacija žrtev se lahko nadaljuje več mesecev ali let, ko ljudje spoznajo, da so tudi oni žrtve.

Takoj po napadu se žrtve lahko odločijo, da ne želijo pomoči, in izjavijo, da je ne potrebujejo ali ne želijo. Njihove želje je treba spoštovati, vendar bi morala možnost (zakonitega) ponovnega navezovanja stika z njimi ostati odprta. Izkušnje kažejo, da žrtvam koristijo organizacije, ki z njimi proaktivno navežejo stik in jim ponudijo pomoč.

Zasebnost

Predpisi o varstvu podatkov lahko otežijo postopek pridobivanja in evidentiranja točnih podatkov. V pogosto kaotičnem času takoj po napadu te težave ni mogoče rešiti, vendar je treba sprejeti ukrepe za pomoč pri postopku registracije po napadu.

Bistveno je, da vse organizacije podatke evidentirajo na enak način. Uporabijo se lahko protokoli ali memorandumi o soglasju, da se zagotovi, da bodo vse stranke zavezane dogovoru in ga spoštovale. O obsegu zbranih podatkov bi se morali vnaprej dogovoriti vsi tisti, ki jih bodo uporabljali, in tisti, ki bodo v stiku z žrtvami. Če ima organizacija za ukrepanje v izrednih razmerah omejen nabor podatkov, to lahko v prihodnosti onemogoči, da bi službe za podporo stopile v stik z žrtvami.

Podatki žrtev bodo dostopni policiji, bolnišnicam, organizacijam za podporo žrtvam, telefonskim številkam za pomoč in/ali spletiščem. Vsi, ki bodo morda prišli v stik z žrtvami terorističnega napada, morajo pravilno opraviti svojo nalogo in natančno evidentirati podatke žrtev ter jih po potrebi deliti.

Priporočljivo je, da je za zbiranje in vzdrževanje podatkov žrtev odgovorna ena sama organizacija. Podatki bi morali ostati dostopni drugim subjektom, vendar je podvajanja, popravke in napake lažje najti, če je odgovorno eno samo telo.

Podatki, ki jih je treba evidentirati

Za vsako žrtev bi bilo treba pridobiti naslednje informacije: polno ime, spol, datum rojstva, naslov, telefonsko številko, e-poštni naslov, državljanstvo, ali je pokojna ali ranjena in kako, vrsto udeleženosti (priča, oseba, ki je bila navzoča v trgovini ali pisarni v bližini napada, itd.).

Žrtve je treba prositi za kontaktne podatke: naslov, e-poštni naslov in telefonsko številko. Poleg tega je koristno imeti podatke o družinskih članih ali ožjih družinskih prijateljih, podatke o tem, kje žrtev je (določena bolnišnica) in kakšno je njeno trenutno stanje (npr. poškodbe), itd. V idealnem primeru se bodo informacije hranile v sistemu vodenja zadev (v skladu s splošno uredbo o varstvu podatkov), da se zagotovi, da so informacije na voljo tistim, ki jih potrebujejo.

Izmenjava podatkov

Protokoli o izmenjavi podatkov bi morali biti v skladu z relevantnimi pravili EU o varstvu podatkov. Pravno podlago, ki jo organizacija navede za zbiranje in obdelavo podatkov, je treba upoštevati, saj privolitev ni edina zahteva za izmenjavo podatkov niti se nanjo ni mogoče zanesti.

Tehnologija

Morda se bodo raziskale tehnološke rešitve, ki olajšajo evidentiranje informacij, saj se lahko pojavijo težave, če so informacije napisane na papir na roko: informacije se lahko izgubijo, postanejo neberljive itd. Podobno se lahko uvedejo rešitve za napačno črkovana imena, pri katerih lahko tuj zapis imena (kot so naglasi) vpliva na zmožnost identifikacije osebe. Te težave imajo lahko za posledico podvojeno registracijo žrtev ali to, da žrtve niso povezane z družinskimi člani.

Splošna uredba o varstvu podatkov

Uporabo občutljivih podatkov ureja Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov (splošna uredba o varstvu podatkov, SUVP).

Osebni podatki žrtev se lahko zbirajo in obdelujejo, če se uporablja vsaj ena od šestih zakonitih podlag za obdelavo iz člena 6 splošne uredbe o varstvu podatkov. Privolitev je le ena od teh pravnih podlag – ostalih pet: izvajanje pogodbe, zakoniti interesi, življenjski interesi, zakonska obveznost in javni interes, pri čemer je vseh šest pravnih podlag enakovrednih. Priporoča se, da nacionalni organi skupaj z zadevnimi deležniki določijo najprimernejši način za zbiranje, obdelavo in deljenje podatkov. Posebno pozornost je treba posvetiti potrebi po napotitvi žrtev na službe za podporo.

Dodatna literatura

- INVICTM (2018) Symposium Report
- Jacobs, J. et. al. (2019) The organization of post-disaster psychosocial support in the Netherlands: a meta-synthesis
- Pravila EU o varstvu osebnih podatkov

3.3 ORGANIZACIJE ZA PODPORO ŽRTVAM TERORIZMA

OPISANE PRAVICE

Člen 8 direktive o pravicah žrtev določa, da države članice zagotovijo, da imajo žrtve v skladu s svojimi potrebami dostop do zaupnih storitev za podporo žrtvam, ki so brezplačne in ki delujejo v korist žrtev, in sicer pred postopkom, med njim in ustrezno obdobje po njem. Družinski člani imajo dostop do storitev za podporo žrtvam v skladu s svojimi potrebami in obsegom škode, povzročene žrtvi s kaznivim dejanjem (člen 8(1)).

Države članice spodbujajo pristojne organe, ki so prejeli prijavo kaznivega dejanja, ali druge zadevne subjekte k napotitvi žrtev k storitvam za podporo žrtvam (člen 8(2)).

Države članice vzpostavijo brezplačne in zaupne specialistične storitve za podporo poleg splošnih storitev za podporo žrtvam ali kot sestavni del slednjih, ali omogočijo organizacijam za podporo žrtvam, da se obrnejo na obstoječe specializirane subjekte, ki nudijo tovrstno pomoč. Te storitve bodo na voljo žrtvam in njihovim družinskim članom v skladu z njihovimi posebnimi potrebami in obsegom škode, povzročene žrtvi s kaznivim dejanjem (člen 8(3)).

Službe za podporo žrtvam in druge specialistične službe za podporo se lahko vzpostavijo v obliki javnih ali nevladnih organizacij in se lahko organizirajo poklicno ali prostovoljno (člen 8(4)).

Člen 24 direktive o boju proti terorizmu podpira direktivo o pravicah žrtev: države članice zagotovijo, da so vzpostavljene službe za podporo, ki obravnavajo posebne potrebe žrtev terorizma, in da so na voljo žrtvam terorizma takoj po terorističnem napadu in tako dolgo, kot je potrebno. Takšne službe se zagotovijo poleg ali kot sestavni del splošnih služb za podporo žrtvam, ki se lahko obrnejo na obstoječe subjekte, ki nudijo specialistično podporo (člen 24(2)).

Službe za podporo morajo zagotavljati pomoč in podporo žrtvam terorizma glede na njihove posebne potrebe. Storitve teh služb so zaupne, brezplačne in zlahka dostopne vsem žrtvam terorizma (člen 24(3)).

Države članice zagotovijo, da so vzpostavljeni mehanizmi ali protokoli, ki omogočajo aktiviranje služb za podporo žrtvam terorizma v okviru njihovih nacionalnih infrastruktur za ukrepanje v izrednih razmerah. Taki mehanizmi ali protokoli predvidevajo usklajevanje ustreznih organov, agencij in teles, da bi lahko zagotovili celovit odziv na potrebe žrtev in njihovih družinskih članov takoj po terorističnem napadu in tako dolgo, kot je potrebno, vključno z ustreznimi sredstvi za lažjo identifikacijo ter obveščanje žrtev in njihovih družin (člen 24(4)).

PRIMERI PRAKTIČNE UPORABE/DODATNE INFORMACIJE

Čeprav je očitno, da imajo žrtve pravico do podpore, ni vedno jasno, kako bi morala biti ta podpora organizirana v neki državi: kdo bi jo moral zagotoviti, kako bi jo bilo treba zagotavljati in katere storitve bi morale biti ponujene. Univerzalnega odgovora na ta vprašanja ni. Vsaka država članica bo našla rešitve, s katerimi se upoštevajo njihove posebne nacionalne okoliščine. Podporo žrtvam lahko zagotovijo država, organizacije za podporo žrtvam ali kombinacija obojega.

Organizacije

Vse države niso izkusile obsežnega napada na svojem ozemlju in ni praktično, da bi ustanovile specialistične organizacije, ki bi v pripravljenosti čakale na napad. Ustrezno specialistično strokovno znanje in postopki bi se lahko vključili v obstoječe nacionalne organizacije za podporo žrtvam v državah članicah. Tako strokovno znanje je dejansko pogosto potrebno za druge skupine žrtev, kot so družine žrtev umora. Kjer so teroristični napadi pogostejši, je storitve za žrtve najbolje združiti s specialističnimi organizacijami, ki se osredotočajo izključno na žrtve terorizma.

Usklajevanje

Primeri dobre prakse obstoječih nacionalnih teles, ki usklajujejo vso podporo in dostop do informacij za žrtve terorizma, so nemški pooblaščenec za žrtve terorizma, francoski medministrski delegat in španski generalni direktorat za podporo žrtvam terorizma v okviru ministrstva za notranje zadeve in pravosodje, ki se posveča žrtvam terorizma.

Za zagotavljanje učinkovitega in celovitega podpornega odziva je potrebnih veliko organizacij, vključno s tistimi, ki običajno ne nudijo storitev podpore. Vendar lahko organizacije nevede tekmujejo med seboj, kar lahko povzroči zmedenost med uradniki in žrtvami. Z načrtovanjem bi bilo treba določiti, katere organizacije bodo vpletene, kako bodo sodelovale med seboj in kako bo potekala napotitev žrtev. Take podrobnosti bi morale biti jasne tako žrtvam kot organizacijam v okviru odziva. Ker žrtve živijo po vsej državi, bodo v različnih delih države žrtvam morda morale pomagati različne organizacije in z dobrim načrtovanjem bo zagotovljeno, da bodo imele organizacije informacije druga o drugi, vključno s tem, kje se službe nahajajo in kakšno pomoč ponujajo. Z rednimi stiki med organizacijami se bo povečalo zaupanje in olajšala napotitev žrtev.

Državni in nedržavni akterji bi morali uskladiti napore, da bi zagotovili celovit odziv na potrebe žrtev in njihovih družinskih članov takoj po terorističnem napadu. Cilji podpore in organizacij za podporo morajo biti vključeni v redne vaje za primer nesreče/terorizma, ki so namenjene preizkušanju reševalcev pod pritiskom in preverjanju, ali postopki ustrezajo svojemu namenu.

Enotne kontaktne točke za žrtve terorizma

Priporočajo se nacionalne enotne kontaktne točke za žrtve terorizma v vsaki državi članici, določene na vladni ravni. Te bi morale imeti ključno vlogo pri omogočanju hitrega in učinkovitega sodelovanja med ustreznimi organi: to je zlasti pomembno, ko so vpletene čezmejne žrtve.

Združenja za pomoč žrtvam

Združenja za pomoč žrtvam in skupine za vzajemno pomoč imajo po terorističnem napadu pomembno vlogo. Žrtvam nudijo varen prostor za pogovor z ljudmi s podobno zgodovino viktimizacije. Organizirajo spominske slovesnosti takoj po napadu in ob obletnicah. Tisti, ki ustanovijo take skupine in združenja, pogosto potrebujejo pomoč vlade, saj nimajo strokovnega znanja.

Dodatna literatura

- UNODC (2015) Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework
- Barker et al. (2016) Meeting the needs of survivors and families bereaved through terrorism
- Beauftragter der Bundesregierung für die Anliegen von Opfern und Hinterbliebenen von terroristischen Straftaten im Inland (BfO)
- Délégation interministérielle d'aide aux victimes
- Dirección General de Apoyo a Víctimas del Terrorismo

4. EUCVT

Evropska komisija je januarja 2020 ustanovila strokovno središče EU za žrtve terorizma (EUCVT) kot dveletni pilotni projekt, da bi nacionalnim organom in organizacijam za podporo žrtvam nudila strokovno znanje, smernice in podporo.

Strokovno znanje je na voljo glede vseh zadev, povezanih z žrtvami terorizma, na primer glede njihovih potreb, pravic v skladu z zakonodajo EU, psiholoških posledic terorističnih napadov in terapij, ki so na voljo žrtvam, ter sodnih postopkov.

Med trajanjem pilotnega projekta lahko nacionalni organi (ministrstva za pravosodje, zdravje, notranje zadeve; nacionalne organizacije policije, državna tožilstva ali sodišča; nacionalni prvi reševalci; nevladne organizacije, ki podpirajo žrtve terorizma) stopijo v stik z EUCVT za strokovno znanje, smernice in/ali podporo.

EUCVT ne more zagotoviti neposredne pomoči in podpore posameznim žrtvam terorizma. Vendar se žrtve lahko obrnejo na EUCVT, ki jih bo nato napotilo na organ ali ponudnika storitev v ustrezni državi članici (ali po potrebi v drugih državah), ki jim lahko pomaga.

Spletišče

- Osnovne informacije o pravicah žrtev, potrebah žrtev in razpoložljivi podpori za žrtve terorizma so na voljo na spletišču EUCVT.
- Spletišče vsebuje tudi ključne dokumente o žrtvah terorizma, povezave do spletnih virov, posnetke izjav žrtev terorizma in strokovnjakov, ki so sodelovali pri njihovi podpori.

Strokovnjaki

- EUCVT ima obsežno mrežo razpoložljivih strokovnjakov, vključno z žrtvami terorizma, zdravniki in raziskovalci iz držav članic in od drugod po svetu. EUCVT vas bo po potrebi povezalo z ustreznimi strokovnjaki
- Strokovnjaki EUCVT so v zelo kratkem času na voljo za osebno svetovanje v državah članicah EU. Stroške, ki nastanejo, nosi država članica, ki je prosila za pomoč.

Kontaktni podatki

eucvt@victimsupporteurope.eu

Dodatna literatura

Strokovno središče EU za žrtve terorizma